

Religion og Sundhed

5. Semester Efterår 2022

Eksamensgruppenr:

V2225176182

Gruppens medlemmer:

Alexander Falck Kreinert Valentin 71445

Rasmus Ourø Lund 71441

Rebecca Sofie Larsen 70908

Sebastian Perplies Langfrits 71855

Vejleder:

Annette Bilfeldt

Dato: 18/01– 2023

Antal Tegn: 161544

Abstract

Research has shown that there are several positive health-promoting effects connected to being actively involved in a religion. This paper seeks to understand how Christianity as a religion can affect the social well-being of individuals and help fulfill their existential needs.

The project and its findings are based on a single church named Kristkirken in an area of Copenhagen called Vesterbro. We have conducted a phenomenological interview of one of the church's priests called Mette Gramstrup in order to illuminate her personal experiences with the Christian religion and its potential health promoting effects.

The project mainly draws on sociological theories put forth by Emilé Durkheim, Hartmut Rosa as well as relevant theories regarding health promotion, in order to analyze and discuss the interviews findings. This paper concludes, based on its findings, that Christianity in Kristkirken can have an effect on individuals' social wellbeing, as well as fulfill their existential woes.

Indholdsfortegnelse

Religion og Sundhed.....	1
1.0 Indledning.....	5
2.0 Problemfelt.....	6
2.1 Problemformulering.....	7
2.1.1 Arbejdsspørgsmål.....	7
3.0 Afgrænsning.....	7
4.0 State of the Art.....	8
4.1 Sekularisering.....	8
4.2 Det eksistentielle.....	9
5.0 Teoretisk baggrund.....	12
5.1 Religion og religiøsitet vs. spiritualitet.....	12
5.1.1 Religion og religiøsitet.....	12
5.1.2 Spiritualitet.....	13
5.2 Forskellige sundhedsforståelser.....	15
5.2.2 Sundhedsfundamentalisme.....	16
5.2.3 Det åbne/hule sundhedsbegreb.....	17
5.2.5 Sundhedspædagogik og setting som sundhedsfremmende indsats.....	19
5.3 Durkheim: Samfund og Individ, funktionalisme ved religion.....	21
5.3.1 Sacred og profane værdier.....	21
5.3.2 Fire funktioner ved religion.....	22
5.3.3 Durkheim´s opfattelse af samfund.....	23
5.4 Hartmut Rosa – Accelerationssamfundet, alienation og resonans.....	24
5.4.1 Accelerationssamfundet og alienation.....	24
5.4.2 Resonans.....	25
5.4.3 De tre resonans-akser.....	26
5.4.4 Projektets anvendelse af Rosa.....	26
5.5 Opsamling for teoretisk baggrund.....	28
6.0 Metodiske Overvejelser.....	28
6.1 Valg af teorier og begreber.....	28
6.2 Det videnskabsteoretiske ståsted.....	30
6.3 Kvalitative metoder.....	31
6.3.1 Semistrukturerede interview.....	32
6.3.2 Interviewguiden.....	34
6.3.3 Ethiske overvejelser ved udførsel af interview.....	34
6.3.4 Transskribering.....	35
6.4 Analysestrategi.....	37
6.5 Opsamling af metodiske overvejelser.....	38
7.0 Analyse.....	38

7.1 Introduktion til interviewpersonen	38
7.2 Religion og spiritualitet.....	39
7.2.1 Mette Gramstrups forståelse af religion.....	39
7.2.3 Mette Gramstrups forståelse af spiritualitet.....	40
7.2.2 Moderne tilgang til troen	41
7.2.3 Grænsen mellem religion og videnskab.....	42
7.3 Det eksistentielle	43
7.3.1 Mette Gramstrups forståelse af det eksistentielle i religion	43
7.3.2 Frygten for at dø.....	46
7.4 Lokalsamfundet.....	47
7.4.1 Mette Gramstrups rolle i lokalsamfundet.....	47
7.4.2 Kristkirken som social aktør.....	48
7.4.3 Forandringer i Kristkirken som setting skaber mere åbenhed.....	49
7.4.4 Socialt udsatte.....	51
7.5 Fællesskab og social trivsel.....	52
7.5.1 Kristkirkens sociale aktiviteter.....	52
7.5.2 Skal de kirkelige aktiviteter have et religiøst præg?	55
7.5.3 Religiøst fællesskab sammenlignet med andre sociale foreningsliv	56
7.5.4 Objekter i det religiøse fællesskab?.....	57
7.5.5 Ensomhed	58
8.0 Diskussion	59
8.1 Religions relevans i Danmark	59
8.3 Hvor inkluderende er det religiøse fællesskab?	62
8.4 Sundhedspædagogik og det åbne sundhedsbegreb i Kristkirken.....	63
9.0 Konklusion	65
10 Litteraturliste	67

1.0 Indledning

I Dostojevskij's "Brødrene Karamazov" er en af de tilbagevendende temaer, guds svigt over for verdens uretfærdighed, i en verden hvor han er almægtig.

Ivan, en af karaktererne i bogen, argumenterer for, lettere forsimplet, at 'der ingen gud er, ergo er der ingen dyd, ergo er alt tilladt. Ivans modpol er hans bror, den gudfrygtige Alyosha, der finder mening i tilværelsen i kraft af troen på gud.

Ivan er en langt mere udviklet karakter end Aloysha, i en eksplicit forstand. Hans argumentation hænger bedre sammen, og han rationaliserer sig ud af alle de samtaler, han har med sin bror, Aloysha. Ikke desto mindre fremstår Aloysha, en novice, men kun i kirkelig forstand, som den mere komplette mand. På trods af, at den gudsfornægtende nihilists Ivans argumenter er fornuftige, kommer de til kort overfor Aloysha's betingelsesløse tro på Gud. Selv om Ivan er ufejlbarlig i en logisk sans, så gør det ham intet godt. Alt den viden Ivan skovler ud, er i essens forurenede jord. Det har ingen værdi, da det mangler kobling til en verden uden dyd. Det leder til fortvivlelse, og Ivan er en stækket fugl med manglende fodfæste til verden, fanget i et net af rodløshed og fortab af normativitet.

Aloysha siger på et tidspunkt, at Ivans sind er en fange af hans sjæl, og det er også der, man forlader ham i fortællingen, som en mand i delirium fanget i hans ensomhed over verdens og Guds ligegyldighed over for ham og alle.

Dostojevskij taler med sine karakterer, Alyosha og Ivan, ind i projektets problemformulering. De har vidt forskellige livsopfattelser, men deres betingelser i livet er de samme. Mens Alyosha's naive tilhørsforhold, dvs. hans bekendelse til Gud, betinger det gode liv. Der gør den intellektuelle Ivans nihilistiske bekendelsesforhold det modsatte. Hvordan kan dette være?

For Aloysha er meningen, at Gud er et positivt socialt ideal at stræbe efter, et ideal som i kraft af dets organisering, påbud og livsførelse tjener en funktion i en ellers meningsløs tilværelse. Erkendelsen "Der er ingen Gud, der er ingen dyd, alt er tilladt" er for eksistentielt deprimerende for Ivan, og han forgår, mens Alyosha søger svar, mening og tilflugt i kirken.

Aloysha, og den kirkelige menighed støtter sig til et dogmatisk syn på livet, et syn der er absurd og fornuftsstridigt, men som efterlader ham i resonans med verden, mens Ivan stille sygner hen i fremmedgørelse.

2.0 Problemfelt

I den danske Grundlov står, at Danmark er et luthersk-evangelisk land (Folkekirken). Ifølge den danske Folkekirke er der per. d. 1. januar 2022, 4.296.800 medlemmer af Folkekirken. Det er med andre ord 73,2% af de i alt 5.873.420 indbyggere i landet (Folkekirken, 2022). Det giver et overordnet indtryk af Danmark som værende et religiøst folkefærd. Ifølge religionssociologen Phil Zuckerman, der har brugt otte år på at forske i danskernes og svenskernes forhold til religion, viser det sig dog ikke at være tilfældet i praksis. Zuckerman hævder, at til trods for den høje procentdel af borgerer, der er medlem af Folkekirken, så er Danmark et af de mindst religiøse lande i verden: *Alle undersøgelser viser, at danskerne er blandt de, der går mindst i kirke, og at de generelt er meget sekulariserede i deres måde at se verden på* (Pedersen, 2013). En anden undersøgelse af det amerikanske analyseinstitut Pew, er kommet frem til lignende resultater. Her blev Danmark målt til at være det næstmindste religiøse land i Europa (Ritzau, 2018). Det samme gør sig gældende i en undersøgelse udført af det amerikanske analysefirma Gallup, hvor det blev målt, at 81% af den danske befolkning ikke anser religion som en vigtig del af deres hverdag. Det gør ifølge undersøgelsen Danmark til et af verdens mindst religiøse lande sammen med Estland (84 pct.) og Sverige (83 pct.) (Jyllands-posten, 2010; Crabtree, 2010).

I de seneste år er det gennem videnskabeligt arbejde tydeliggjort, at religion kan have en positiv effekt på individers sundhed. Flere undersøgelser viser, at religiøse mennesker lever længere, de har færre patologiske sygdomme, de har færre psykologiske problemer, og de har bedre social trivsel i forhold til folk, der ikke er religiøse (Johnson et al., 2012).

Forskningen omkring religion og sundhed stammer hovedsageligt fra amerikanske studier. Det interessante er, om de sundhedsfremmende kræfter ved religion gør sig gældende i et land som Danmark, der ud fra de ovennævnte undersøgelser, er et af de mindst religiøse lande i verden.

Dette projekt ønsker at belyse, hvordan religion kan skabe social trivsel medlemmerne imellem i det religiøse fællesskab, og hvordan det kan opfylde individers eksistentielle behov. Hvis religion er en ressource for sundhed, hvordan tilgås den så? Dette projekt tager udgangspunkt i et semistruktureret livsverdensinterview med en præst i Kristkirken på Vesterbro, hvor der med udgangspunkt i præstens egne erfaringer på området vil forsøges at besvare følgende problemformuleringen:

2.1 Problemformulering

Hvorledes kan Kristkirken, gennem den kristne tro, påvirke individers sociale trivsel samt opfylde eksistentielle behov?

2.1.1 Arbejdsspørgsmål

- Hvordan kan kristkirken som en religiøs foranstaltning opfylde individers eksistentielle behov?
- Hvilke sociale aktiviteter er med til at fremme den sociale trivsel i Kristkirken på Vesterbro?
- Hvad kan det religiøse fællesskab i Kristkirken, som andre sociale foreningsliv ikke kan?

3.0 Afgrænsning

Dette projekt tager udgangspunkt i Danmark. Det betyder, at det er blevet fravalgt at undersøge andre landes forhold til religion.

Ifølge Folkekirke, tilhører de fleste borgerer i Danmark den Lutherske-Evangeliske Kirke (Folkekirken, 2022). Af denne årsag er det blevet valgt at tage udgangspunkt i kristendommen fremfor andre religioner i Danmark.

Det er ligeledes blevet besluttet at tage udgangspunkt i en enkelt kirke og en enkelt præsts personlige oplevelser og erfaringer gennem sin tid som præst. I den sammenhæng kontaktede vi Mette Gramstrup i Kristkirken i København.

Da projektet fokuserer på en enkelt kirke og præst, er der taget et aktivt valg om ikke at anvende den kvantitative metode. Det bliver gjort grundet et ønske om at gå i dybden med et enkelt tilfælde, frem for at finde en generaliserbar sammenhæng i hele Danmark.

Denne opgave tager primært udgangspunkt i Wackerhausens sundhedsforståelser. Projektet har valgt at fokusere på det åbne sundhedsbegreb frem for den sundhedsfundamentalistiske tilgang til sundhed. Det skyldes, at vi ønsker at undersøge Kristkirkens religiøse effekt på individers sociale trivsel/fællesskab, og hvordan det kan være med til eventuelt at opfylde individers eksistentielle behov.

Undersøgelser har vist, at religion generelt kan have flere positive effekter på individers sundhed (Johnson et al., 2012). Dog fokuserer dette projekt udelukkende på det sociale og de eksistentielle aspekter af religions sundhedsfremmende effekter. Derved afgrænser projektet sig fra at inddrage de andre positive effekter på individers sundhed, som religion kan have. Denne afgrænsning er bl.a. grundet ressourcemæssige begrænsninger, men det skyldes også, at vi ikke ønskede, at undersøge et for stort og bredt emne. Her ville der være en fare for, at undersøgelsen bliver for overfladisk, fordi det planlagte emne var for stort i forhold til projektets rammer.

4.0 State of the Art

4.1 Sekularisering

Sekulær-eller sekularisering, kommer af den latinske betegnelse *saeculum* (menneskeliv, tidsalder) som vedrører det dennesidige, materielle eller verdslige, - modsat det åndelige eller religiøse - dvs. frigørelse fra et religiøst grundlag til fordel for det verdslige (*Sekulær — Den Danske Ordbog*, n.d.). Der er blandt forskellige forskere, imidlertid delte meninger om, hvad et sekulært-eller sekulariseret samfund i realiteten er (Gundelach, 2009, s. 28).

Lailufar Yasmin, professor i internationale relationer fra Dhaka University skriver, at dette har været en diskussion siden oprindelsen af teorien om et sekulært samfund (Yasmin, L. (2013). Peter Gundelach, tidligere professor i sociologi ved Københavns Universitet, foreslår f.eks., hvordan sekularisering i simpel forstand kan betyde, at religion betyder mindre i samfundet generelt (Gundelach, 2009). Derimod skriver Yasmin, at sekularitet kommer af en generel opdeling mellem religionens forhold i det offentlige og private rum (Yasmin, 2013).

Meget forskning omkring sundhed- og sygdom har, især i vesteuropæiske lande, i den moderne tid haft en tendens til at definere videnskabsbaserede tilgange i skarp kontrast til

troens univers (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 134). Dette er sket i takt med at flere vesteuropæiske lande, herunder Danmark, generelt er blevet mere sekulære, dvs. at forbindelsen mellem kirken og staten er blevet mindre, hvilket betyder, at religion ikke længere har nogen tvingende autoritet i den offentlige diskussion for disse lande (Pedersen, 2019).

4.2 Det eksistentielle

Dansk professor og teolog Niels Christian Hvidt og phd. forsker Elisabeth Assing Hvidt, der til dagligt underviser og forsker i sundhedsvidenskab ved Syddansk Universitet, kritiserer tendensen til at definere videnskabsbaserede tilgange til sundhed i skarp kontrast til religiøsitet. En konsekvens heraf er ofte en holdning om, at troens univers ikke har noget at gøre med sundhedsvæsenet/folkesundhed, men blot bør henvise til den "private sfære" (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 134). Således ville konventionelle sekulariseringsteorier føre til en antagelse om, at religiøse og spirituelle kognitioner og praksisser stort set ingen betydning har for de pågældende individer og samfund (Ibid). Problemet med dette, er, ifølge Hvidt og Hvidt, at disse sekulariseringsteorier ikke overvejer den stigende evidensbaserede viden om, at eksempelvis hospitaler er blandt de steder, i sekulære samfund, hvor folk tænker mest på eksistentielle, religiøse og/eller spirituelle forhold (Ibid, s. 133):

"We depart from the state of the art in secularization theory, suggesting secularization does not remove existential, spiritual and religious needs, but that such needs are to be seen as fundamental aspects of human being and suffering" (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 133).

Derudover hævder Hvidt og Hvidt, at for givet-tagende teorier om ikke-betydningen af religiøsitet og spiritualitet for moderne, sekulære individer, ikke længere afspejler den faktisk levede virkelighed blandt de mennesker, der bl.a. lever i sygdoms-og krisesituationer (Hvidt & Hvidt, 2019: s. 134). Hvidt og Hvidt ser derfor "søgen efter mening" som en betydelig komponent i diskussionen af religiøs transformation i nutidig europæisk kultur (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 135). Hvidt og Hvidt forklarer, at religiøse meningssystemer har haft og fortsat har stor indflydelse på den måde, som syge mennesker, og mennesker generelt, søger at give mening om ofte meningsløse lidelser, samt at give mening, når alle andre fortællinger om mening er utilstrækkelige (Ibid).

Hvidt og Hvidt (2019) forklarer, at man overordnet kan inddele forskning i religiøs meningsskabelse og sundhed i to traditioner:

1. Den hovedsageligt nordamerikanske forskningstradition. Denne tradition er mere åben for religiøsitetens-og spiritualitetens indflydelse på sundhed og sygdom, end man f.eks. ser ved den nordeuropæiske tradition, hvor der er mere skepsis over for religiøsitet og spiritualitet (Hvidt & Hvidt, 2019, 145). Her opstår kilden til mening og eksistens, for de fleste forskeres vedkommende, gennem religion-og/eller spiritualitet (Ibid). Denne tradition har også den fordel, at den har et stærkt empirisk fundament, især inden for sundhedsvidenskab. Forskningen er dog baseret på en kulturel kontekst, hvor religion er en del af hverdagen i meget større grad, end det er tilfældet i Vesteuropa. Det kan derfor være en udfordring at overføre amerikanske forskningsresultater til en europæisk kontekst (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145).
2. Den hovedsageligt europæisk og især den nordeuropæiske forskningstradition. Denne tradition er forankret i den eksistentielle filosofi og psykologi (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145). Den er kendetegnet ved en mere lukket tilgang over for religiøse og spirituelle aspekter af meningsskabelse og sundhed. Tilgangen er primært centreret om sekulære, dvs. materielle og verdslige kilder til mening såsom familie, arbejde, aktiviteter mv. (Ibid). Den er også kendetegnet ved, at være forbundet med begrænset empirisk forskning. Dette skyldes til dels, at nogle forskere går så vidt, at de antager antireligiøse partier, delvis på grund af Sigmund Freuds indflydelse, hvor der er meget få forskningsartikler om virkningen af eksistentiel psykoterapi (Hvidt, Hvidt & La Cour, 2022, s. 5-6). Med det sagt, er der inden for hver af de to traditioner vidt forskellige forståelser af religiøsitet, spiritualitet og eksistentialitet.

Med hensyn til forskning i meningsskabelse og sundhed i et sekulært land som Danmark, foreslår Hvidt og Hvidt (2019), at man laver en kombination af den amerikanske og europæiske forskningstradition (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145). Dvs. der kan undersøges, hvordan mennesker konstruerer eller finder mening ved hjælp af religiøsitet og spiritualitet i forbindelse med krise, sygdom og sundhed, men man skal også tage højde for de sekulære aspekter af meningsskabelse (Hvidt, Hvidt & La Cour, 2022, s. 3). I Danmark er det ifølge Hvidt og Hvidt kun et mindretal af befolkningen som reflekterer over mening ved hjælp af

religiøse udtryk (Hvidt, Hvidt & La Cour, 2022, s. 3). Omvendt er det også vigtigt at huske på, at eksistentiel mening stammer fra sekulære, spirituelle og religiøse dimensioner (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145).

Hvidt og Hvidt (2019) foreslår derfor, at man ser ”det eksistentielle” som det overordnede koncept, der omfatter både sekulære, spirituelle og/eller religiøse domæner af eksistentiel meningskabelse (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145). Til dette formål foreslår de ”eksistentialitet”, som et udtryk. Dette forslag tager inspiration fra den norske forsker Stifoss-Hansen, som til dels deler bekymringen om, at psykologi af religion, ikke kan dække alle menneskelige tanker om livet (Hvidt, Hvidt & La Cour, 2022, s. 3).

Hvidt, Hvidt og La Cour forklarer, at Hansen anbefaler at sætte eksistentialitet i stedet for hellighed, hvilket betyder, at man må arbejde med eksistentielle spørgsmål (Ibid). I det videre arbejde med at kortlægge danskernes eksistentielle overbevisninger, bør de tre eksistentielle domæner (sekulær, spiritualitet og religiøsitet), ifølge Hvidt og Hvidt 2022), kædes sammen med sociolingvisten Joshua Fishmanns dimensioner af meningskabelse:

1. Knowing - At vide. “Den bevidste tro, der giver kognitiv indhold til den menneskelige mening” (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145). - Med kognitivt indhold menes den viden man får gennem troen/ overbevisningerne.
2. Doing - at gøre. “De handlinger og ritualer, som folk forbinder med disse overbevisninger” (Ibid)
3. Being - at være. “Betydningen” og “livet” der ligger i disse overbevisninger” (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145).

Danskerne scorer, ifølge Hvidt, ret lavt på den første og anden dimension, - knowing og doing. Danskerne tænker generelt set ikke synderlig meget over det kognitive indhold af/i troen, og kun få praktiserer aktivt deres tro (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 145). På den anden side, har danskernes mere ureflekterede tro/overbevisning en mere signifikant rolle i relation til det tredje aspekt “being”: *I’m not very religious, but I believe in something – I do not really know what it is, but it matters a lot to me* (Hvidt & Hvidt, 2019, s. 146).

5.0 Teoretisk baggrund

Det følgende afsnit har til opgave, at redegøre for teorier vedrørende religiøsitet, spiritualitet, og hvordan de adskiller sig fra hinanden. Derudover vil dette afsnit også indeholde en gennemgang af forskellige sundhedsforståelser, da sundhed kan have forskellige definitioner. I forlængelse heraf, vil der blive redegjort for sundhedspædagogik og setting-begrebet i forbindelse med sundhed. Afsnittet vil ligeledes redegøre for Emilé Durkheims teori omkring strukturelle funktionalistiske agtelser af religion, dets nytteværdi for samfundet og for den enkelte borger samt Hartmut Rosas teorier omkring accelerationssamfundet, alienation og resonans. Projektet vil ud fra disse forskellige teorier forsøge at analysere, hvordan en kristen religiøs tilknytning i Kristkirken i København kan påvirke individers sociale trivsel, og hvorledes det kan opfylde nogle af deres eksistentielle behov.

5.1 Religion og religiøsitet vs. spiritualitet

I dette afsnit vil der redegøres for, hvordan religion og spiritualitet kan forstås, og hvordan de adskiller sig fra hinanden. Da projektet tager udgangspunkt i religions indvirkning på individers sundhed, er det vigtigt at tydeliggøre, hvordan religion defineres, og hvad det indebærer at være religiøs. Spiritualitet er ligeledes et begreb som fremtræder mere og mere i nutidens samfund, men det kan være svært at vide, hvordan dette egentligt adskiller sig fra religiøsitet. Det skyldes, at der findes forskellige måder at anse forholdet mellem religiøsitet og spiritualitet på. Det vil det kommende afsnit forsøge at belyse.

5.1.1 Religion og religiøsitet

Et af de måske vigtigste bidrag til forståelsen af religion og religiøsitet kommer ifølge Damiano et al., fra den franske sociolog Émile Durkheim (1858-1917), der studerede de elementære aspekter af det religiøse liv (Damiano et al., 2019, s. 4). Durkheim definerede religion som:

“(..) an unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and forbidden beliefs and practices which unite into one

single moral community called a church, all those who adhere to them”
(Damiano et al., 2019, s. 4).

Denne definition har været genstand for videre fortolkning og senere definitioner i samfundsvidenskaberne (Damiano et al., 2019, s. 4). Blandt dem er sociolog Darren Sherkat fra Duke University. Sherkat foreslår, at man definerer religion således:

“Religions are social groups that produce and maintain explanations about the meaning and purpose of life, and many humans value explanations about such important matters. These explanations go beyond the natural world, invoking some supernatural leap of faith” (Damiano et al., 2019, s. 4).

Inden for sundhedsforskning giver sundhedsforskerne Michael B. King og Harold G. Koenig (2009) deres bud på en mulig definition af religion som værende:

“(..) an organized system of beliefs, practices, rituals, and symbols designed a) to facilitate closeness to the sacred or transcendent (God, higher power, or ultimate truth/reality) and b) to foster an understanding of one’s relationship and responsibility to others in living together in a community” (Damiano et al., 2019, s. 5).

I forlængelse af denne forståelse af religion, anser Koenig religiøsitet som graden af en persons tro, samt graden af hvorledes personen følger og praktiserer en religion (Damiano et al., 2019, s. 5).

Disse ovenstående definitioner af religion er få blandt mange, men det som disse definitioner, ifølge Rudolfo F. Damiano, alle har tilfælles er, at de kræver et socialt aspekt ved religion (Damiano et al., 2019, s. 5). Dvs. at for der kan være tale om en religion, er det nødvendigt, at man deler de samme personlige overbevisninger og praksisser i en gruppe. Det er ikke tilstrækkeligt føle ens egen øverste magt eller praktiserer sin tro individuelt (Ibid). Derudover er der ifølge Damiano også et moralsk aspekt indlejret i religiøse overbevisninger (Ibid).

5.1.2 Spiritualitet

På trods af, at mange er religiøse, er der også i dag en del mennesker, der ikke ville betegne sig selv som værende religiøse, men nærmere spirituelle. Det gør det nødvendigt, at skelne mellem de to terminologier, religiøs og spirituel. Der er dog stadig diskussioner blandt

forskerer om, hvordan koncepterne religion og spiritualitet egentlig hænger sammen. Forskerverdenen mangler stadig at komme frem til en fast definition af, hvad spiritualitet egentlig er. Flere forskere har gennem undersøgelser fundet frem til, at visse mennesker definerer spiritualitet som værende en underkategori af religiøsitet eller nærmere et synonym for religiøsitet. Dog skriver Damiano (2019), at det er nødvendigt, at opdele de to koncepter, så de har hver deres betydning i stedet. Dette kommer af, at visse religiøse og ikke-religiøse grupper har oplevet, at folk er begyndt at finde eksistentiel mening uden for religionens rammer, f.eks. gennem noget der refereres til som spiritualitet (Damiano et al., 2019).

Nogle forskere, såsom Christina Puchalski fra George Washington Institute for Spirituality & Health, er begyndt at arbejde med to forskellige definitioner, når de undersøger religiøsitet, spiritualitet og sundhed. Det er henholdsvis den inkluderende (omfattende) og den snævre (religiøse) måde at se religion og spiritualitet på (Damiano et al., 2019).

Den snævre måde at forstå religiøsitet og spiritualitet på, er at definere spiritualitet som værende søgen efter det "hellige" og "guddommelige". Det er selve troen og søgen på noget, der er større end en selv, der udgør spiritualiteten, noget som også indgår i mange religioner. Dermed sagt, skal religiøse individer forstås som værende tilhængere af de regler og ritualer, der følger med at være medlem af en religion. Ved den snævre forståelse af forholdet mellem spiritualitet og religion, bliver spiritualitet defineret som et aspekt af at være religiøs (Damiano et al., 2019). Med andre ord, kan man ikke være spirituel uden at være religiøs. Spiritualitet skal her forstås som en underkategori af religion.

Den inkluderende (omfattende) måde at forstå forholdet mellem religiøsitet og spiritualitet på er, at det kan inddrages i alle aspekter af ens liv, såfremt det enkelte menneske finder mening i det, for dem selv. Her kan spiritualiteten findes i vores hengivenhed til hobby, familie, venner, arbejde osv. Disse aspekter har alle mulighed for at indgå i et personligt spirituelt forhold til verden, såfremt den individuelle person finder mening i disse aktiviteter. Dette kan også udspille sig, når man finder et formål med sit liv såsom at få børn eller gennem sit forhold til naturen (Damiano et al., 2019). Her kan spiritualitet forstås som noget der er adskilt fra religion. Spiritualitet er ikke længere en underkategori til religion, men nærmere et fænomen for sig selv (Damiano et al., 2019).

Derved kommer dette projekt til at arbejde med den antagelse, at spiritualitet og religiøsitet er to forskellige koncepter, der har tætte forbindelser mellem sig. Dette bliver gjort for at kunne undersøge, hvilke forhold, der gør sig gældende hos Mette Gramstrup ved Kristkirken i

København. Dog med den forståelse, at der i nogle tilfælde kan være den holdning, at spiritualiteten, kan forstås som værende en underkategori for religiøsitet for nogle mennesker.

5.2 Forskellige sundhedsforståelser

Ifølge *Ottawa Charter for Health Promotion* (1986), som er udarbejdet af Komiteen for Sundhedsoplysning, er nogle af de grundlæggende forudsætninger for sundhed- og forbedret sundhedstilstand. Det kan være: (...) *bolig, mad, indkomst, muligheden for at opretholde en tilfredsstillende levestandard, social retfærdighed og rimelighed* (Ottawa Charter, 1986). Disse betingelser hører under, det der kaldes ”sundhedsdeterminanter”, der her forstås som væsentlige faktorer, der påvirker individers sundhed og determinerer forskelle og uligheder i denne sundhed (Ibid). Sundhedsdeterminanter kan her inddrages i tre kategorier: 1) De individuelle livsstilsfaktorer, herunder biologiske, -adfærdsmæssige- og livsstilsfaktorer, 2) de sociale determinanter for sundhed, som vedrører de sociale, miljømæssige og økonomiske betingelser som mennesker lever og arbejder under og 3) de generelle socioøkonomiske, kulturelle og miljømæssige omverdensforhold, som individer i sig selv ikke har en indflydelse på (Ibid). Hvilke sundhedsdeterminanter der er i fokus, afhænger af, hvilken sundhedsforståelse der tages udgangspunkt i. Dette projekt tager udgangspunkt i to af Steen Wackerhausens tre hovedretninger inden for sundhedsbegrebet; sundhedsfundamentalisme og det alternative/åbne sundhedsbegreb. Til hver af de to hovedretninger tilhører forskellige sundhedsfremmende indsatser.

Wackerhausen hævder, at før der defineres, hvad sundhed er, er det nødvendigt, at der i en vis grad er en fælles forståelse for begrebet sundhed (Wackerhausen, 2000, s. 49-50). Ifølge Wackerhausen er et gennemgående fællestræk ved de forskellige sundhedsforståelser, at uanset hvor forskellige mennesker er fra kultur til kultur, så er de mennesker, der bliver udpeget som sunde, alle karakteriseret ved: (...) *adækvat handlefærdighed i forhold til de mål og værdier, som har høj prioritet i den givne kulturelle kontekst* (Ibid). Forskellene på forståelserne af sundhed skal findes på det substantielle niveau, altså: (...) *i den konkrete og detaljerede indholdsbestemmelse af sundhedsbegrebet* (Ibid, s. 49).

En substantiel sundhedsdefinition er ifølge Wackerhausen i høj grad indholdsrig, både værdimæssigt og objektivt (Ibid). Når man derimod har at gøre med et åbent og relationelt sundhedsbegreb, har det ikke i sig selv et fast substantielt indhold. Det substantielle indhold

gives her via bestemte mål, livsbetingelser osv. i forskellige kontekster. Med andre ord er sundhed i denne opfattelse: (...) *evnen til at indfri mål under givne livsbetingelser* (Ibid). Dette projekt fokuserer på de sociale og de eksistentielle aspekter vedrørende religions effekt på individers sundhed. Det er to aspekter, som den biomedicinske (fundamentalistiske) sundhedsforståelse ikke tager højde for. Derfor er det nødvendigt at arbejde ud fra en bredere forståelse af sundhed, hvorfor det bliver relevant at kunne skelne mellem de to sundhedsforståelser.

5.2.2 Sundhedsfundamentalisme

Den fundamentalistiske sundhedsforståelse har fyldt meget i sundhedsfremmende indsatser i Danmark, hvor fokus har været rettet mod top-down-kampagner med henblik på at oplyse om, hvordan man skal leve et sundt liv, samt hvorledes bestemte livsstilssygdomme kan undgås ved at ændre sin livsstil gennem de såkaldte KRAM-faktorer (Kost, Rygning, Alkohol & Motion) – med fokus på forebyggelse af sygdom (Simovska & Jensen, 2012, s. 21). Ifølge Wackerhausen bliver sundhedsfundamentalismen præsenteret som en tilgang til sundhed, hvor der postuleres et universelt substantielt sundhedsbegreb, som vil være det samme uafhængigt af kultur, den historiske tidsalder eller det geografisk område (Wackerhausen, 2000, s. 48). Dvs. at en sundhedsfundamentalist har en klar overbevisning om, at der er faste betegnelser, der skal forstås som evt. sygdom og sundhed, hvor resten er forvildelser og fejltagelser (Ibid; s. 47). Denne sundhedsforståelse inddeler Wackerhausen i to underretninger; den objektivistiske og den værdibaserede.

5.2.2.1 Den objektivistiske fundamentalisme

Den første retning betegner Wackerhausen som objektivistisk fundamentalisme, hvis overbevisning er, at man skal kunne give et objektivt og værdifrit svar på, hvad sundhed er (Wackerhausen, 2000, s. 47). Dette sker gennem naturvidenskabelige baserede forsøg på at definere sundhed substantielt i biomedicinske og/eller statistiske termer (Ibid). Man vil her typisk være fokuseret på at måle og observere subjekters fysiske og psykiske helbred alene, og på baggrund heraf definere den sunde-eller syge person. Den objektivistiske fundamentalisme er vigtig at forstå, idet undersøgelser viser, at mange af disse objektive og værdifrie svar, har resulteret i en række objektivistiske/biomedicinske sygdoms-og

sundhedsdefinitioner, der har haft så stor betydning på samfundet. Det har bl.a. ledt til, at almindelige mennesker ser sundhed formuleret gennem biologiske eller medicinske termer, hvis de bliver bedt om, eksplicit, at definere sundhed og sygdom (Ibid).

5.2.2.2 Den værdibaserede fundamentalisme

Den anden retning Wackerhausen præsenterer, er den værdibaserede fundamentalisme, der bygger på absolutte og universelle menneskelige værdier (Wackerhausen, 2000, 47). Ifølge den værdibaserede fundamentalisme er det i og for sig rigtigt, at man skal have en objektiv definition af sundhed og sygdom (Ibid, s. 48). Der hvor den værdibaserede fundamentalisme adskiller sig fra den objektive fundamentalisme er, at det for den værdibaserede fundamentalist også er vigtigt at vide, hvilke objektive forhold eller træk der gør mennesker sunde eller syge (Ibid, s. 48). Dvs. at når man skal finde ud af hvorvidt mennesker er syge eller sunde, forudsætter dette, ifølge den værdibaserede fundamentalisme, et forudgående værdimæssigt svar (Ibid). For at kunne besvare, hvorfor mennesker er sunde eller syge, må den objektivistiske fundamentalist, ifølge den værdibaserede fundamentalisme, således forlade sin objektivisme og pege på en værdibaseret afgrænsning eller definition af de syge eller sunde (Ibid). - Sundhed kan aldrig defineres rent objektivt og værdifrit.

5.2.3 Det åbne/hule sundhedsbegreb

Et af de største problemer ved en fundamentalistisk tilgang til sundhed med objektive, universelle, definitioner af sundhed og sygdom er ifølge Wackerhausen, at *(..) de mennesker, og/eller tilstande hos mennesker, der udpeges som sunde eller syge på et objektivistisk grundlag, ikke bliver accepteret som sunde eller syge i alle samfund og kulturer* (Wackerhausen, 2000, s. 47).

For at imødekomme problematikken med den fundamentalistisk tilgang til sundhed præsenterer Wackerhausen det åbne sundhedsbegreb. Det åbne eller det "hule" sundhedsbegreb definerer Wackerhausen som følgende:

”Sundhed er evnen til at indfri mål, og det som afgør graden af subjektets sundhed – kvaliteten af generaliseret handlegapacitet – er relationsforholdet mellem subjektets mål, dets livsbetingelser og dets subjektbundne

handlefærdigheder – og disse mål, livsbetingelser og subjektbundne handlefærdigheder er individ-og kulturrelativ” (Wackerhausen, 2000, s. 49-50).

Sundhed forstås ifølge denne definition, som subjektets evne til at indfri (egne) mål (Wackerhausen, 2000, s. 42). Dét der er afgørende for, at subjektet kan indfri disse mål, er det relationsforhold, der finder sted mellem: (...) *subjektets mål (værdier), subjektets livsbetingelser og dets 'kropsbundne' (fysiske og psykiske) handlefærdigheder* (Ibid). Det er således ikke kun subjektets fysiske og psykiske handlefærdigheder, der afgør graden af sundhed, men også i lige så høj grad kulturelle, socioøkonomiske og miljømæssige livsbetingelser som subjektet lever under, der afgør graden af sundhed, - idet disse betingelser har en indflydelse på subjektets evne til at indfri mål. Ifølge Wackerhausen har det åbne sundhedsbegreb i sig selv et relationelt indhold, hvorved det er åbent og ”loyalt” over for det konkrete subjekts egne mål, værdier og livsbetingelser (Ibid). Disse mål, værdier og livsbetingelser er dem, der gør det åbne sundhedsbegreb substantielt, og derved gør det operationelt: (...) *i den konkrete, lokale sundhedsindsats* (Ibid). Det betyder, at når man som forsker skal undersøge graden af sundhed ud fra denne forståelse, ser man både på subjektets egne mål, værdier og de livsbetingelser som subjektet lever under, for derved at afgøre dets evne til at handle på baggrund heraf.

Forskellen på sundhed og sygdom kan ifølge det åbne sundhedsbegreb forstås således:

”Den sunde person besidder adækvat handlekapacitet - handlefærdighed - i forhold til givne mål under givne livsbetingelser. Sundhed er et middel i forhold til mål. Omvendt er det at være syg at have sine handlefærdigheder forringet i en truende grad i forhold til egne mål. Dvs. det som er sygdom for ét subjekt, behøver ikke være det for et andet, da de kan have andre mål og livsbetingelser” (Wackerhausen, 2000, s. 49-50).

I relation til det ovenstående citat skal man som forsker være opmærksom på, at begrebet *handlekapacitet* har en dobbeltbetydning. Den ene betydning handler om at betragte de subjektbundne handlefærdigheder, såsom fysisk og psykisk funktionsniveau, isoleret set, - dvs. uden inddragelse af subjektets mål og livsbetingelser (Wackerhausen, 2000, 49-50). Denne betragtning kommer typisk til udtryk i kondital, fysisk aktivitet, psykiske diagnoser osv. med henblik på subjektets målbare helbred (Ibid). Det er det, der er i fokus hos

sundhedsfundamentalismen. Den anden betydning af begrebet handlekapacitet kan betragtes som: (...) *subjektets generaliserede eller kontekstafhængige handlekapacitet* (ibid). Mere specifikt handler det om (...) *subjektets evne til at indfri mål givet dets livsbetingelser og dets subjektbundne handle-eller funktionsniveau* (Ibid). Det er den anden betydning af begrebet *handlekapacitet*, som det åbne sundhedsbegreb lader sig definere af.

I dette teoretiske afsnit er der blevet udfoldet to overordnede eksplicite forståelser af sundhed. Disse to forståelser skal være med til at give et indblik i, hvilken sundhedsforståelse, der præger Kristkirkens- og præstens rolle som social aktør og som setting. Dvs. at selvom præsten ikke eksplicit har defineret hendes forståelse af sundhed, er det muligt gennem hendes øvrige forestillinger og handlinger at få en forståelse for, hvordan præsten og Kristkirken interagerer med mennesker, hvilke værdier hun pålægger kirken mv. Ud fra disse vil der analyseres, hvilken sundhedsforståelse der gør sig gældende for præsten i Kristkirken.

5.2.5 Sundhedspædagogik og setting som sundhedsfremmende indsats

For at forstå Kristkirken i relation til sundhed og sundhedsfremme er det relevant at forstå den rolle kirken indtager som social aktør. – Dvs. lægger Kristkirken vægt på at oplyse om, hvordan man skal leve sit liv for at have et godt liv, sigter den mod inddragelse og udvikling af handlekompetencer hos borgerne eller en kombination af begge? Her bliver sundhedspædagogikken relevant, idet den beskæftiger sig med den kommunikation, der foregår mellem underviser, i denne sammenhæng præsten, og de lærende, dem der kommer i kirken. I forlængelse heraf bliver setting-begrebet relevant, idet vi som en del af analysen, vil undersøge, hvad Kristkirken er for et socialt rum, hvad det er for en setting. Ligeledes om der er andre, der interagerer med denne setting, og om problemer i andre settings kan have betydning for kirken som setting. Det kunne f.eks. være, at man søger kirken fordi man har nogle eksistentielle spørgsmål som manifesterer sig i andre settings, såsom på arbejdet, i hjemmet osv.

Ifølge Venka Simovska og Jeanette Jensen kan sundhedspædagogik defineres som: (...) *enhver planlagt handling, som involverer kommunikation mellem underviser og den lærende med henblik på at producere læring og kompetenceudvikling i relation til sundhed eller sygdom* (Simovska og Jensen, 2012, s. 23). I forlængelse af de ovenstående forståelser af

sundhed, hævder Simovska og Jensen, at biomedicinske faktorer ikke alene er årsag til sygdom (Simovska & Jensen, 2012, s. 19). De(t) miljø(er) og den kontekst som mennesker befinder sig i påvirker sundheden (Ibid, s. 19). Dvs. at sundhedsfremme i denne forståelse kan fortolkes som:

“(…) et ønske om at forbedre folks sundhed gennem udvikling af det miljø - den setting - der danner rammen om deres hverdag, så settingen understøtter empowerment af såvel grupper som individer. Herigennem opnår folket kontrol over de sociale determinanter, som har afgørende indflydelse på deres sundhed” (Simovska & Jensen, 2012, s. 20).

Setting kan her forstås som: *(…) gensidigt forbundne, åbne systemer, der udgør dele af en større helhed* (Dooris, 2009, s. 287). Med dette menes, at mennesker (subjekter), i deres dagligdag, indgår i mange forskellige settings, både i tid og rum, herunder vil subjekterne også interagere med- og blive påvirket af andre settings (Ibid). I sundhedsfremmende indsatser, bør der skelnes mellem sundhedsfremme i én setting og sundhedsfremmende settings (Dooris, 2009, s. 284). Sundhedsfremme i én setting kan, karakteriseres ved: *(…) at anvende traditionel sundhedsundervisning for derved at ændre folks adfærd inden for den pågældende setting* (Dooris, 2009 s. 284). Sundhedsfremmende settings handler derimod om, hvordan sundhedsundervisningen: *(…) må kobles til miljøforandringer for at have en effekt, og på hvordan setting kan påvirke forhold i omgivelserne* (Ibid). I sundhedsfremmende settings er det således en nødvendighed at tilpasse sundhedsfremmende indsatser til de miljøer, miljøforandringer og kontekster, som subjekterne befinder sig i (Simovska, 2012 s. 19).

Simovska og Jensen kritiserer Danmark for sin tendens til at have en fundamentalistisk tilgang til sundhedsfremme (Simovska & Jensen, 2012, s. 21). Dette skyldes bl.a. at fokus i høj grad har været- og fortsat er- rettet mod en top-down tilgang til sundhedspædagogik, hvor kommunikationen foregår gennem oplysning om, hvordan en god livsstil er med fokus på forebyggelse af sygdom (Ibid). Med udgangspunkt i ovenstående definition af sundhedsfremme, foreslår Simovska og Jensen i stedet, at forbedring af sundheden sker gennem styrkelse af individer og grupperes aktive deltagelse og sociale handlinger (Ibid, s. 20). De foreslår således, at man tager udgangspunkt i den kritiske sundhedspædagogik, der har til formål at skabe grundlag for, at deltagerne kan skabe forandringer i både levevilkår og livsstil (Ibid, s. 24). Man kan derfor sige, at målet med den kritiske sundhedspædagogik

bliver at udvikle de aktivt deltagende subjekters handlemuligheder og handlekompetencer (Ibid, s. 25).

En af hovedforudsætningerne for, at en sundhedsfremmende indsats skal kunne fungere og have en effekt, er at det skal føles vigtigt og relevant for det enkelte subjekt. Derfor vil en del af analysen bestå i at forstå præstens oplevelser og erfaringer med at interagere og kommunikere til-og med de borgere, som besøger Kristkirken. Her vil begreberne handlekompetencer, deltagelse og dialog blive brugt til at kode nogle af sundhedspædagogikkens pointer. Setting-begrebet vil blive kodet gennem præstens udlægning af Kristkirken som socialt rum.

5.3 Durkheim: Samfund og Individ, funktionalisme ved religion

Franske Émilie Durkheim (1858-1917) var stærkt optaget af sociologi, og er i nogle henseender udråbt som grundlæggeren af den sociologiske akademiske disciplin. Hans primære felt lå ved betydningen af samfundsstrukturer- og organisationer på et individuelt plan (Peyre, 2022). Det er ud fra dette udgangspunkt hans religionsstudier udspringer.

5.3.1 Sacred og profane værdier

Durkheim havde til hensigt at studere religion som et socialt fænomen. Han anså ikke religion som værende et åndeligt og overnaturligt fænomen (uforklarlige dogmer), men ønskede at derimod at belyse dets funktionalitet og betydning for individet (Peyre, 2022). Netop det funktionalistiske/nytteværdien var hovedkernen i hans religiøse studier. Durkheim udførte en lang række af dem, bl.a. om forskellen i hyppigheden af selvmord for henholdsvis protestantismen og katolicismen, der dannede skabelon for den sociologiske metodologi (Peyre, 2022).

Hans andet store studie, og det der fokuseres på her, var hans etnografisk feltstudie i Australien af aboriginal stammen Arunta. Dette etnografiske studie havde til formål at afdække religions betydning i dets pureste forstand. I hans studie klassificerede han Arunta stammens gøremål i to sondringer; det *profane* og *sacred* (Ryan, 2005).

Det profane var meningsløse aktiviteter, de var alle hverdagsaktiviteter uden større betydning. De sacred aktiviteter, dem der bragte folk sammen, var handlinger eller objekter,

som skabte en fælles samhørighed. De profane aktiviteter opleves gennem sin livsverden, det var alle sanseindtryk fra den umiddelbare verden som forekommer for os, uden dybere meningstilskrivelse. De profane aktiviteter er dem, der fylder næsten hele dagen, med små afbræk til de sacred. De sacred aktiviteter var så i kontrast alle de oplevelser, som var ud over den naturlige verden, som den forekommer. Det kan ses som signifikante øjeblikke i hverdagen, hvor en sensation af ærefrygt, ophøjethed, angst, forbløffelse eller andre fænomener som ligger uden for den menneskelige sanselige perception opstår, fænomener hvorpå der ikke er en direkte forklaring, men snarere en forståelse. De sacred fænomener bliver så værdifulde, når de tilskrives en større mening. De er altså kun sacred i kraft af, at de tillægges en værdi (Ryan, 2005). De sacred aktiviteter kunne f.eks. komme gennem; ritualer, ceremonier og traditioner, bøn eller gennem tillagte religiøse objekter.

Dikotomien mellem de profane og de sacred er centralt for at forstå Durkheims definition af religion, som nævnt tidligere: *Religion is a unified system of beliefs and practices relative to sacred things, that is to say, things set apart and forbidden* (Elwell, 2013, s.1). De sacred ting er et fælles afsæt for alle religioner, Durkheim mente at hans etnografiske arbejde af så primitiv (naturlig) en stamme, var eksemplarisk for alle religioner.

5.3.2 Fire funktioner ved religion

I forlængelse af Durkheims religionsstudier har hans elev, Harry Albert, udarbejdet fire funktioner af religion. De fire funktioner er henholdsvis, *disciplin, sammenhængskraft, vitalisering og eufori* (Priya, 2022).

Funktionen af disciplin er, at religion udøver selvdisciplin over sine subjekter. Normerne og værdierne i religionen er med til at regulere individet og er medskabende til at skabe en social orden i samfundet.

Funktionen af sammenhængskraft omhandler, at der ved deltagelse i sacred aktiviteter (f.eks. ceremonier, ritualer, og bøn) skabes en samhørighed mellem deltagerne. Det fungerer som en styrkelse af de sociale bånd medlemmerne imellem og skaber solidaritet.

Funktionen af vitalisering drejer sig om, at der ved den religiøse praksis er et samfundsopretholdende element. Det sikrer, at normer og værdier i samfundet ikke afviger væsentligt fra generation til generation, men at religion er en konstant kraft, der transcenderer tid og rum. Kirken er her med til at opretholde orden og skabe balance.

Funktionen af eufori taler ind i, at mennesker via deres selvbevidsthed gruer over

eksistentielle ting i livet, det kan f.eks. være formål og døden. Religiøsitet kan være en kraft der modvirker sensationen af rastløshed og skaber mening og værdi i tilværelsen. Euforien kommer også i form af en følelse af fysisk og psykisk velvære, der eksempelvis kan stamme fra at tilhøre noget, som er større end en selv (Priya, 2022).

5.3.3 Durkheim's opfattelse af samfund

Durkheim var af den opfattelse, at det var de underliggende sociale strukturer som formede individet, og ikke individet, som skaber strukturerne. Normer, holdninger, meninger og adfærd mfl. var altså bestemt ud fra disse sociale strukturer (Peyre, 2022). En af disse sociale strukturer/instanser skrev Durkheim, var kirken.

Religiøs praksis er et eksempel på det Durkheim kalder "social fakta". Social fakta omhandler sociale strukturer i samfundet, der er meddiktende til at forme samfundets normer og værdier. Den sociale fakta kan udøve social kontrol, som så er med til at bestemme det normative samfund. Social fakta kan ses som det sæt regler, samfundet har indstillet sig på, er normen. Dvs. de lovmæssigheder, som er vedtaget tilsyneladende ubevidst (Ryan, 2005).

Social fakta er, ifølge Durkheim, en form for kollektiv samling af tanker og erfaringer blandt samfundet, der transcenderer individet og har indflydelse på deres individuelle handlinger. Det er en samfunds opretholdende instans, som normativt former befolkningen (Ryan, 2005). For Durkheim handler religion ikke om en personlig tro. Troen er underordnet i religionen. Det essentielle, dvs. religionens kerne er, kommer i form af begrebet "*conscience collective*".

"Conscience collective" eller kollektiv bevidsthed, beskrives af Durkheim som en form for bevidsthed, der er delt i den religiøse gruppe. Det skal ikke forstås som, at den kollektive bevidsthed erstatter den individuelle bevidsthed. Det skal snarere forstås som, at den kollektive bevidsthed er en bevidsthed, der opstår, når religiøse samfund udøver deres fælles religion. Det opstår f.eks. gennem religiøse ritualer, og i det fællesskab, som opstår mellem deltagerne. Det er en måde, hvorpå der skabes en fælles forståelsesramme, som skaber solidaritet og forening medlemmerne imellem, der alle deler de samme værdisæt. Det skaber en samhørighedsfølelse og social orden (Ryan, 2005).

Durkheim mener, at de sociale fakta er bindeleddet mellem os mennesker. Det er ståstedet for vores forståelse og ageren i verden. Sociale fakta beskriver hvordan værdier, kulturer og normer kontrollerer og udøver social kontrol på individuelle handlinger, tro og samfund i sin helhed. Det er, ifølge Durkheim, ud fra de sociale fakta, som kirken/religion er en instans af, at religion har sin nytteværdi.

Religion var for Durkheim med til at bane vejen for, hvordan samfundet manifesterer sig, det udgør en essentiel funktion, som reflekteres i samfundet. Den kan agere som en af de samfundsopretholdende institutioner qua de sociale fakta skaber en fælles forståelsesramme og en kollektiv bevidsthed. Det promoverer harmoni og samhørighed og stort organisatorisk organ, som kan bekæmpe fremmedgørelse.

Vi lever i Danmark i et sekulært samfund, hvor funktioner af religion kan tænkes at sygne ubemærket hen, men er der alligevel en rest af dem i dag? Med udgangspunkt i Durkheims begrebsverden, vil dette projekt forsøge at opnå en forståelse for Kristkirkens religiøse, og sociologiske betydning, for de mennesker der kommer der. Med andre ord, hvordan kirken danner ramme om fællesskab, social trivsel og det eksistentielle.

5.4 Hartmut Rosa – Accelerationssamfundet, alienation og resonans

Den tyske sociolog Hartmut Rosa, beskæftiger sig med, hvad det gode liv er, og hvordan det kan opnås (Lijster, Celikates & Rosa, 2019, s. 64). I denne sammenhæng er han bl.a. blevet kendt for sine teorier og begreber såsom *accelerationssamfundet*, *alienation* og *resonans*. I det kommende afsnit vil der blive redegjort for disse teorier og begreber. Derudover vil det tydeliggøres, hvordan disse kan og vil blive anvendt i dette projekt.

5.4.1 Accelerationssamfundet og alienation

En af Rosas hovedpåstande er, at vi i dag lever i et højhastighedssamfund, hvor den samfundsmæssige udvikling konstant accelereres. Rosa har opdelte denne acceleration i tre kategorier: *teknologisk acceleration*, *acceleration af sociale forandringsprocesser* og *acceleration af livstempoet* (Rosa, 2015).

Den accelererede udvikling burde være positiv, da den skaber mange flere muligheder for folk, end de førhen havde. Rosa hævder dog, at udviklingen er gået for vidt. Han forklarer det bl.a. som: *The powers of acceleration no longer are experienced as a liberating force, but as an actually enslaving pressure instead* (Lijster, Celikates & Rosa, 2019, s. 64). Med andre ord er der kommet et pres i samfundet om at præstere. Mennesker drøner afsted i et forsøg på at nå mere på kortere tid, ved eksempelvis at effektivisere ens tidsforbrug i dele af livet.

Denne accelererede udvikling af samfundet kan ifølge Hartmut Rosa, lede til det han definerer som alienation. Det er, når man har et forhold til verden eller oplever verden som værende ligeglad, uinteresseret eller endda fjendtlig. Det vil sige, at individer der lider af alienation oplever verden som, kold, grå og døv. Verden taler ikke længere til dem (Žalec, 2021, s. 2). Hartmut Rosa beskriver dette forhold mellem individ og verden som et dødt forhold. Det vil sige et relationsløst forhold (Rosa, 2019, s. 184).

Med andre ord er alienation en særlig måde, hvorpå man interagerer med verden, andre mennesker, og endda sig selv på, men hvor der ikke længere er nogen meningsfuld indre forbindelse: (...) *but the world (in all its qualities) cannot be appropriated by the subject, it cannot be made to 'speak', it appears to be without sound and color* (Rosa, 2018).

5.4.2 Resonans

Hartmut Rosa har ligeledes udarbejdet et begreb for det modsatte af alienation, hvilket er resonans. Hvis accelerationssamfundet og alienation er problemet, så er resonans, ifølge Rosa, løsningen. Resonans er når individer har en kognitiv og fysisk relation til verden, hvor de føler, at verden taler til dem (López-Deflory, Perron & Miró-Bonet, 2022, s. 4).

En af egenskaberne ved resonans er *uncontrollability*. Det betyder, at resonans er uforudsigeligt. Dets forekomst kan hverken styres eller kontrolleres fuldstændigt. Man kan ikke tvinge det frem blot fordi man ønsker det (Rosa, 2018). Det er dog muligt at øge muligheden for at opleve resonans. Rosa hævder, at stabiliteten af resonans oplevelser, det vil sige muligheden for, at de forekommer relativt ofte og gentageligt, afhænger af udviklingen af det, han kalder resonans-akser. Disse resonans-akser er i bund og grund forskellige aspekter af livet, hvor mennesker stræber efter og søger anerkendelse gennem resonans forhold, for at opnå det, som Rosa definerer som det gode liv. Det gode liv her er altså et liv, der er rigt på resonans oplevelser, og som har stabile resonans-akser (López-Deflory et al., 2022, s. 5).

5.4.3 De tre resonans-akser

Rosa har tydeliggjort tre forskellige former for resonans-akser. De er henholdsvis den horisontale resonans-akse, den diagonale resonans-akse og den vertikale resonans-akse (Rosa, 2019, s. 202-304; Žalec, 2021, s. 3).

Den horisontale resonans-akse omhandler individets relation til andre mennesker såsom venner og familie (Rosa, 2019, s. 202-225). Det er med andre ord en social resonans-akse, da den omhandler relationen til andre mennesker i verden såsom venner, familie, kollegaer, bekendte eller endda fremmede.

Den diagonal resonans-akse er derimod forholdet til livløse ting og artefakter. Det kan være til fysiske ting, man kan røre ved, men det kan ligeledes være til ting som ens arbejde, sport, skole, osv. (Rosa, 2019, s. 226- 257; López-Deflory et al., 2022, s. 5).

Den vertikale resonans-akse er subjektets relation til verden, dvs. det eksistentielle, der vedrører og omfatter mennesket som helhed. Hartmut Rosa opdeler den vertikale akse yderligere i fire underkategorier, som han kalder for *natur*, *kunst*, *religion*, og til sidst *historie* (Rosa, 2019, s. 258-304). Den vertikale resonans-akse er yderst interessant at kigge nærmere på, da den indebærer Gud og religion som en form for resonans.

Rosa beskriver i sin teori omkring vertikal resonans, religioner som værende et løfte om resonans: *Religion is the promise that the world still hears us and sings or speaks to us, even if we do not hear it or we are unable to hear it, when all our axes of resonance are muted* (Žalec, 2021, s. 3-4). Religion er et resonant forhold til verden som gør, at mennesker føler sig både sikker og støttet. Det giver det enkelte individ følelsen af, og håbet om, at i sidste ende skal alting nok gå (Žalec, 2021, s. 6).

Religion lover et betydningsfuldt liv med resonans oplevelser (Žalec, 2021, s. 3). Den menneskelige eksistens er ikke meningsløs. Der findes noget derude. Noget forstående, tilgivende, accepterende eller lignende, og dette er inden for religionen Gud. Derved fremstår verden ikke som døv, kold og grå (alienation) men derimod som en lydhør og imødekommende verden, der taler til os og rør os.

5.4.4 Projektets anvendelse af Rosa

Vi vil i dette projekt anvende Hartmut Rosas teori omkring accelerationsamfundet, alienation og resonans, herunder hans forskellige resonans-akser. Rosa påpeger, at et godt liv, er et liv, der er rigt på resonans oplevelser, og som har stabile resonans-akser (López-Deflory et al.,

2022, s. 5). Det betyder et liv foruden alienation. Da projektet undersøger kristendommens effekt på individers sociale trivsel og eksistentielle behov i Kristkirken i København, er det relevant at undersøge, hvordan religion kan bidrage til at opfylde de tre resonans-akser og derved undgå alienation, så et individ kan opnå det Rosa kalder for 'det gode liv'. Projektet anerkender, at 'det gode liv' ikke nødvendigvis er det samme som et sundt liv, men det antages ligeledes, at der stadig vil være ligheder og fællestræk mellem de to begreber.

Projektet vil helt konkret gøre brug af Rosas tre resonans-akser, dvs. den horisontale, diagonale og vertikale resonans-akse. Projektet vil gøre brug af den horisontale akse for at undersøge og analysere, hvorvidt religiøs tilknytning kan bidrage til at skabe et bedre socialt miljø for det enkelte individ i Kristkirken i København. En af kendetegnene ved resonans er, at det ikke kan styres eller fremtvinges, blot fordi det ønskes (Rosa, 2018). Det er dog muligt at øge chancen for resonans oplevelser via stabile resonans-akser. I denne sammenhæng vil projektet undersøge om religion, i det her tilfælde den kristne tro i Kristkirken, kan øge forekomsten af sociale resonans oplevelser mellem individet og andre mennesker. Det kunne eksempelvis ske gennem hyppig kirkegang, hvor man ofte og gentageligt omgås andre religiøse individer og derved øger chancen for at blive en del af et større socialt fællesskab. Det behøver ikke nødvendigvis at være kirkegang. Det samme kan ske gennem andre hyppige sociale aktiviteter indenfor det religiøse fællesskab. Det er helt specifikt det sociale aspekt ved aktiviteten og dens hyppighed som ifølge Rosa, kan øge chancen for, at det enkelte individ kan opnå sociale resonans oplevelser mellem dem selv og andre mennesker.

Projektet vil ligeledes anvende den vertikale resonans-akse, herunder den specifikke underkategori *religion*, for at undersøge og analysere om selve troen på noget højere, noget transcendentalt, i det her tilfælde Gud, kan påvirke det enkelte individs liv positivt. Det er her relevant at undersøge individers relation og forhold til Gud, og hvordan dette kan give en følelse af tryghed, sikkerhed, og mening med livet, da dette formentligt vil have en direkte effekt på deres velvære.

Derudover vil projektet undersøge om den diagonale resonans-akse kommer til udtryk i de religiøse aktiviteter i Kristkirken i København. Det kunne eksempelvis være, at der var en betydelig relation mellem den enkelte kristne person, som kommer til gudstjenesterne, og de religiøse genstande i kirken såsom korset, alteret, talerstolen, nadveren osv. Det kan eksempelvis være de religiøse fysiske genstande i Kristkirken (den diagonale resonans-akse) fungerer som mellemlid mellem individet og den vertikale resonans-akse. De fysiske genstande kan gøre den vertikale resonans-akse mere håndgribelig. På samme tid kan de

fysiske genstande ligeledes facilitere den horisontale resonans-akses religiøse fællesskab, da de kan fungere som potentielle samlingspunktet, for dem der kommer i kirken. Derved ville det være relevant at undersøge, hvorvidt dette er kommet til udtryk i praksis i Kristkirken i København.

5.5 Opsamling for teoretisk baggrund

Vi har i dette afsnit belyst, hvordan man kan definere sundhedsbegrebet ud fra Wackerhausens forståelse. Derudover er der blevet redegjort for sundhedsdeterminanter, sundhedspædagogik og settings begrebet som en sundhedsfremmende indsats. Afsnittet har ligeledes gennemgået Durkheims teorier omkring religions sociale karakter, herunder de sacred og profane værdier, de fire funktioner ved religion og til sidst hans opfattelse af samfundet. Endeligt er det også blevet forklaret, hvordan Rosas teorier omkring accelerationssamfundet, alienation og resonans, herunder de tre forskellige resonans-akser hænger sammen.

6.0 Metodiske Overvejelser

Det følgende afsnit vil starte ud med at begrunde valget af opgavens overordnede teorier, og hvorfor de er relevante. Efterfølgende vil der blive redegjort for projektets overordnede videnskabsteoretiske ståsted. Derefter vil projektets kvalitative tilgang belyses, og i den sammenhæng kommer projektet ligeledes ind på den helt konkrete metode, som anvendes i dette projekt. I forlængelse af dette vil afsnittet ligeledes komme ind på de etiske overvejelser, som har været relevante i denne undersøgelse. Endeligt vil der til sidst redegøres for, projektets overordnede strategi for at analysere den indsamlede empiri.

6.1 Valg af teorier og begreber

Dette projekt har til formål at få en forståelse af, hvordan den kristne tro i Kristkirken kan påvirke individers sociale trivsel og opfylde eventuelle eksistentielle behov. I det følgende afsnit, vil der blive argumenteret for projektets valg af videnskabelige teorier og begreber.

Dette projekt tager hovedsageligt udgangspunkt i de to teoretikere Émile Durkheim (1858-1917) og Hartmut Rosa (1965-). Årsagen til de inddrages er fordi Durkheim var en af de første sociologer, der fokuserede på at studere religion som et socialt fænomen, fremfor noget guddommeligt og overnaturligt. Ifølge Brian Arly Jacobsen, lektor på Københavns Universitet, er en af Durkheims hovedpointer vedrørende religion, at det ikke handler om selve troen, men at religionens kerne og omdrejningspunkt ligger i dens sociale karakter (Jacobsen, 2012). Jacobsen tydeliggør ligeledes, at Durkheims religionsstudier, og de teorier han derpå har opsat, har været vigtige for den videre forskning i religion. I dag er der en bred enighed om, at religionsforskning kan ses som en reaktion på og viderebearbejdning af Durkheims oprindelige arbejde (Ibid). Idet projektet bl.a. vil forsøge at forstå, hvordan religion kan påvirke individers sociale trivsel, er det relevant at inddrage Durkheim og hans teorier, i og med han var en af de første sociologer til at undersøge religionens sociale karakter.

Foruden Durkheim, tager dette projekt, som tidligere nævnt, også udgangspunkt i Hartmut Rosas teori om resonans. Valget af Rosa skyldes bl.a. at vi på forhånd havde kendskab til Rosas arbejde. I den forbindelse havde vi læst, at Rosa selv i hans teori omkring resonans, kom ind på religion som et underpunkt. Derved tænkte vi, at det kunne være relevant for dette projekt. Ved nærmere læsning viste det sig, at Rosas resonans teori kunne bruges til bedre at forstå og analysere, hvordan religion kan opfylde individers eksistentielle behov via hans vertikale resonans-akse. Derudover blev det tydeligt, at Rosas resonans teori, herunder hans horisontale resonans-akse, kunne anvendes til at supplere Durkheims teorier omkring den sociale karakter ved religion. Efter nærmere læsning af Rosas blev det tydeligt, at hans teorier omkring accelerationsamfundet og alienation ligeledes var interessante at arbejde med i dette projekt.

For at få et indblik i, hvilke sundhedsfremmende tiltag, der finder sted i Kristkirken, er det blevet valgt at tage udgangspunkt i Steen Wackerhausens forståelser af sundhed, setting-begrebet og Simovska og Jensens forståelse af sundhedspædagogik. Projektet er forankret i et sundhedsfagligt fag, og da begrebet sundhed kan defineres på forskellige måder, er det blevet valgt at indsnævre fokus til at omhandle to af Wackerhausens sundhedsforståelser; sundhedsfundamentalisme og det åbne sundhedsbegreb. Årsagen til valget af Wackerhausen skyldes, at hans sondring mellem sundhedsfundamentalismen og det åbne sundhedsbegreb har en letforståelig måde at skildre begreberne på, og fordi hans tilgang til den generaliserede handlekapacitet/handlekompetencer har en del tilfælles med den forståelse som Simoska og

Jensen udlægger i deres teori omkring sundhedspædagogik, idet de også fokuserer på bl.a. handlekompetencer.

Som tidligere nævnt bruger vi Simovska og Jensens forståelse af sundhedspædagogik, og i forlængelse heraf deres setting-begreb. Årsagen til at valget faldt på denne tilgang til sundhedsfremme skyldes, at det ud fra en gennemlæsning af interviewet, blev klart, at præstens og kirkens måde at håndtere individers eksistentielle behov på, har en del fællestræk med sundhedspædagogikken.

6.2 Det videnskabsteoretiske ståsted

Projektet vil bære præg af et fænomenologisk videnskabsideal. Den traditionelle fænomenologiske skole, som projektet er inspireret af, blev grundlagt af Edmund Husserl (1859-1938). Den klassiske fænomenologi handler om relationen mellem menneske og verden, hvor mennesket er aktiv i sin anskuelse af livsverden. Subjekt og objekt er ikke en dikotomi, som i de fleste andre klassiske videnskabsteorier, men snarere samhørende. Objektet bliver tillagt betydning, tilskrevet mening qua individets subjektive bevidsthed. Mennesket betragter verden gennem et førstepersons perspektiv, dvs. gennem bevidstheden og verdens fremtrædelse, er betinget af subjektet (Zahavi, 2003).

Med det fænomenologiske afsæt ønskes der at undersøge, hvordan den kristne tro kan påvirke individers sociale trivsel, eksistentielle behov og hvordan det ses anvendes i Kristkirken.

Projektet er inspireret af flere nøglebegreber fra fænomenologien. For det første ønskes det ikke at lade forforståelser, fordomme og bias præge projektets gennemførelse. Vores grundantagelser vil blive sat i parentes, kaldt epoché i fænomenologien (Zahavi, 2003). Det er utopisk fuldstændig at eliminere vores grundantagelser, men vi vil være bevidste om dem i indsamling af empiri og udførelse af metodologien.

Projektet vil gennem et semistruktureret livsverdensinterview af præsten af Mette Gramstrup spørge indtil de personlige erfaringer og oplevelser hun har haft gennem sit arbejde i Kristkirken. Vi vil forsøge at spørge så varieret og åbent, at det religiøse bevidsthedsfænomen kommer til syne ved personens egen udlægning af livsverdenen.

Ud fra et fænomenologisk ståsted, eksisterer verden ud fra den måde den anskues på (Zahavi, 2003). Selv om religion som tilgang til social trivsel og kilde til eksistentiel hjælp, kan

betvivles rent logisk, ud fra et naturvidenskabeligt ståsted, vil det stadigvæk have sin signifikans i form af, at det opfattes virkeligt for visse subjekter. Eksistensen ligger i subjektets meningstilskrivelse.

6.3 Kvalitative metoder

Ud fra projektets fænomenologisk inspirerede tilgang, vil projektet benytte den kvalitative metode. Den kvalitative metode anvendes for at få en dybere indsigt i, hvordan forskellige fænomener fremtræder for og opleves af individer. Ifølge Kristensen og Hussain (2016) er hovedinteressen inden for den kvalitative metodiske tilgang at beskrive, forstå og fortolke de undersøgte fænomener og de egenskaber de tillægges (Kristensen & Hussain, 2016, s. 13). Dette stemmer overens med den fænomenologiske videnskabsteori og projektets overordnede fokus. Hvis det derimod var ønsket at undersøge social trivsel, og eksistentielle spørgsmål ved danske kirker generelt kunne projektet alternativt anvende den kvantitative metode i form af eksempelvis spørgeskemaundersøgelse. Denne tilgang ville dog ikke være relevant i forhold til dybdegående at belyse individers personlige oplevelser og af den årsag blev den kvantitative tilgang fravalgt til fordel for den kvalitative metode.

Projektet er et casestudie af, hvordan en religiøs tilknytning kan skabe social trivsel og hvordan det kan opfylde individers eksistentielle behov. Casestudiet tager udgangspunkt i Kristkirken på Vesterbro. Indsigten ved udførelsen af den kvalitative metode vil være med til fyldestgørende at belyse, hvordan en religiøs tilknytning kan påvirke det enkelte individs sociale trivsel og eksistentielle behov i Kristkirken.

Effekten af religion, mere specifikt kristendommen, vil være svær decideret at måle. Det vil være problematisk at sige, at lige præcis de religiøse forhold i Kristkirken altid vil kendetegne en positiv påvirkning ved kristendommen generelt. Det er dog heller ikke ønsket for projektet. Der søges nærmere en holistisk forståelse for hele fænomenet, i stedet for at lade det reducere til enkelte sundhedsfremmende forhold. Det anerkendes, at de resultater projektet kommer frem til via den kvalitative metode ikke nødvendigvis kan generaliseres i en større kontekst. Projektets resultater opnår derimod validitet gennem analysen og diskussionen af interviewets resultatet ud fra de inddragede relevante videnskabelige teorier. Ved at finde sammenhænge mellem opgavens teorier og udtalelserne, ved interviewet skabes der en indre sammenhæng i projektet.

6.3.1 Semistrukturerede interview

Projektet gør brug af den helt konkrete kvalitative metode, semistruktureret interview, som vil tage udgangspunkt i et fænomenologisk perspektiv. Svend Brinkmann og Steinar Kvale (2009) hævder, at fænomenologi i kvalitativ forskning, er et begreb, der omhandler at forstå verden ud fra menneskers egne perspektiver, dvs. at beskrive verden ud fra, hvordan den opleves af undersøgelsens informanter. Den mest signifikante virkelighed er altså den, som vi mennesker opfatter og oplever (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 44). Mere specifikt vil det for dette projekt omhandle, hvordan Mette Gramstrup, som præst i Kristkirken i København, har oplevet, at den kristne religion kan influere individers sociale trivsel og opfylde deres eksistentielle behov.

Projektet vil mere præcist anvende et semistruktureret livsverdensinterview, hvilket går ud på, at opnå en forståelse for interviewpersonens dagligdags verden, også kaldet livsverden (den førvidenskabelige verden), ud fra deres egne perspektiver, med henblik på efterfølgende at fortolke betydningen af de beskrevne fænomener (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45, 143 og 144).

Grunden til, at et semistruktureret livsverdensinterview er relevant for projektet er, at vi vil undersøge Mette Gramstrups egne personlige hverdags oplevelser i Kristkirken i København, og hvordan disse har formet hendes synspunkter på religions effekt på henholdsvis social trivsel og individers eksistentielle behov.

Et semistruktureret interview er i bund og grund et interview uden nogle konkrete interview regler (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 44). Det indebærer dog en særlig tilgang og teknik, i og med at det er semi struktureret, hvilket betyder, at det hverken er en åben samtale, eller et lukket spørgeskema. Det er et punkt midt imellem (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 45). Med andre ord kan det kaldes en semi struktureret samtale. Årsagen til, at vi har valgt et semistruktureret interview frem for et almindeligt interview er, så interviewet ikke bliver for struktureret og rigidt. Vi vil gerne have en mere løs samtale med interviewpersonen, hvor samtalen kan gå i forskellige retninger. Det gør det muligt for gruppen at stille nye spørgsmål, og følge andre spor undervejs i interviewet, som kan skabe yderligere viden. Her er den semistrukturerede interviewform relevant, da den bærer præg af en åbenhed, hvad angår eventuelle forandringer i den specifikke formulering og rækkefølge af spørgsmål under interviewet. Det gør, at man kan forfølge potentielle svar der gives, samt eventuelle historier interviewpersonen kommer med (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 45). Der skal dog stadig være

struktur for interviewet, så vi holder os indenfor det, gruppen ønsker at undersøge. Strukturen af et semistrukturerede interview kommer i form af en udarbejdet interviewguide, som tydeliggøre nogle specifikke emner for interviewet, og som ligeledes kan indeholde forslag til mulige spørgsmål (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 45).

Vi har i vores projekt forinden udførelsen af vores semistrukturerede livsverdensinterview, også udarbejdet en interviewguide (Bilag 1). Til trods for, at det semistrukturerede interview ikke indeholder nogle konkrete regler, så foreslår Kvale og Brinkmann (2009), visse redskaber, man fordelagtigt kan benytte sig af. Når man som interviewer har behersket disse specifikke interview redskaber, kan man koncentrere sig om og fokusere på interviewet bedre (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 143). Dette projekt gør brug flere af disse redskaber i udarbejdelsen af interviewguiden og under udførelsen af interviewet. Vi har helt konkret gjort brug af *forskningsspørgsmål, interviewspørgsmål og opfølgende spørgsmål* (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 151-160). Et forskningsspørgsmål er et akademisk spørgsmål, og det omhandler, det som forskeren ønsker at få besvaret. Det vil typisk være forankret i mere komplicerede forsknings teorier, og det er derfor ikke altid let forståeligt for personer, der ikke har den samme baggrundviden som forskerne selv. For at sikre, at interviewperson forstår de spørgsmål, der stilles, bliver man derfor nødt til at oversætte sine forskningsspørgsmål til et mere afslappet og letforståeligt dagligsprog, så der ikke opstår misforståelser under interviewet. De nye omformulerede spørgsmål kaldes interviewspørgsmål. Det er dem, man helt konkret stiller til interviewpersonen under interviewet.

Et forskningsspørgsmål kan undersøges ved hjælp af et eller flere interviewspørgsmål (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 151-154). De(t) opfølgende spørgsmål er spørgsmål, man kan bruge til at få uddybet et svar, f.eks. hvis den interviewpersonen ikke har noget svar til et spørgsmål, eller hvis deres svar er meget kort, og det ønskes uddybet. Det kan ligeledes være, at den interviewede nævner noget interessant, som der ønskes at spørges yderligere ind til. Her kan opfølgende spørgsmål være relevante (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 159-160).

Ud over disse redskaber, har vi ligeledes i udarbejdelsen af interviewguiden (Bilag 1) gjort brug af tematikker. Det var for at opdele forskningsspørgsmålene, interviewspørgsmålene og de opfølgende spørgsmål i forskellige tematiske kategorier. Meningen med denne opdeling var at sørge for, at interviewspørgsmålene med samme tematik blev stillet i rækkefølge af hinanden. Det var for at forhindre, at vi ikke under interviewet stillede spørgsmål lige efter

hinanden, som handlede om to vidt forskellige ting, men at der derimod var en sammenhæng imellem dem. Hensigten med at opdele interviewguiden i forskellige tematikker var ligeledes, at det ville gøre det mere håndgribeligt at bearbejde den indsamlede empiri efterfølgende, da der allerede ville være nogle overordnede tematiske spørgsmålskategorier at analysere ud fra.

6.3.2 Interviewguiden

Vi har, som nævnt i det tidligere afsnit, valgt at udarbejde en interviewguide i form af et struktureret skema, da gruppen fælles mente, det ville være mere overskueligt at have et overblik over, når selve interviewet skulle udføres (Bilag 1). Alle gruppens medlemmer var involverede i udarbejdningen af interviewguiden. Arbejdstilgangen bestod i at formulere og nedskrive de forskningsspørgsmål, vi ville have svar på gennem interviewet. Disse forskningsspørgsmål var inspireret af forskellige videnskabelige teorier og tekster, der var blevet læst vedrørende projektets emne. Det medførte, at de indeholdte begreber og sprogbrug, som en person der ikke havde læst de samme tekster, evt. ville kunne forstå. Der blev eksempelvis udarbejdet forskningsspørgsmål omkring Rosas resonans begreb, herunder både horisontal resonans, diagonal resonans, og vertikal resonans. Det samme gjorde sig gældende med Durkheims fire religions funktioner, og hans andre begreber om religiøsitet. Herefter forsøgte vi at opdele de nedskrevne forskningsspørgsmål i forskellige overordnede tematikker. Her kom vi frem til fire forskellige tematikker, hvilket var '*religion og spiritualitet*', '*fællesskab og social trivsel*', '*det eksistentielle*' og til sidst '*lokalsamfundet og sekularisering*'. Tematiseringerne blev ligeledes suppleret med en række baggrundsspørgsmål omkring interviewpersonen. Derefter arbejder vi systematisk med at formulere hvert enkelt forskningsspørgsmål, til et eller flere interviewspørgsmål, som hver især bestod af et mere letforståeligt dagligdags sprog uden komplicerede videnskabelige begreber. På den måde sikrede vi os, at interviewperson ville forstå de helt konkrete interviewspørgsmål, der ville blive stillet under interviewet.

6.3.3 Ethiske overvejelser ved udførsel af interview

En vigtig etisk overvejelse, når man udfører interviews omhandler informeret samtykke. Det betyder, at de personer der interviewes bliver informeret omkring undersøgelsens hovedformål, om potentielle risici ved at deltage og godkender, at gruppen må bruge og

behandle deres udtalelser i projektet. I forlængelse heraf er det vigtigt, at man sikrer sig, at interviewpersonen deltager frivilligt. I den forbindelse bør man altid informere dem om, at de til hver en tid har ret til at trække sig ud af undersøgelsen, hvis de ikke længere ønsker at deltage (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 89). Ifølge Kvale og Brinkmann (2009) skal alt dette afklares inden interviewet starter, og det foregår typisk, i det der kaldes en *briefing*, hvilket blot er en kort uformel samtale inden selve interviewet påbegyndes. I denne briefing er det ligeledes vigtigt at komme ind på fortrolighed og anonymitet, herunder hvem der vil have adgang til det materiale der optages, og hvor lang tid man vil opbevare det (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 89). Inden vi begyndte det semistrukturerede livsverdensinterview, havde de to gruppe-medlemmer, der foretog interviewet, en kort briefing med interviewpersonen Mette Gramstrup. Heri klargjorde de, hvilke overordnede tematikker interviewet ville indeholde, og hvad formålet med undersøgelsen var. Vi havde internt i gruppen på forhånd udarbejdet en samtykkeerklæring vedrørende interviewets brug og andet formalia. Heri blev flere af de overvejelser der redegjøres for foroven tydeliggjort, herunder både fortrolighed, og at hun til hver en tid kan trække sit samtykke tilbage. Den blev gennemgået i fællesskab fra start til slut, hvorefter dokumentet blev underskrevet (Bilag 2).

I den indledende briefing tydeliggjorde præsten, Mette Gramstrup, at hun ikke ønsker at være anonym, med derimod fremstå ved sit fulde navn. Af den årsag vil denne rapport ikke behandle interviewpersonen anonymt ved at sløre hendes identitet i rapporten, men derimod bruge hendes fulde navn.

I udarbejdelsen af interviewguiden, herunder helt specifikt interviewspørgsmålene, har der ligeledes været en etisk diskussion, gruppens medlemmer imellem. Det omhandlede hvordan gruppen kunne spørge ind til et ømtåleligt emne som religion, uden at virke krænkende eller fornærmende over for interviewpersonen, Mette Gramstrup. Religion er for mange et personligt anliggende, og der har derfor i udarbejdelsen af interviewspørgsmålene været et overvejende fokus på ikke at stille respondenten værre efter interviewet end før.

6.3.4 Transskribering

Når man i sin undersøgelse skal transskribere interviewet, går man fra en mundtlig retorik form til en skriftlig retorik form, da den er mere egnet til den videre analyse af det indsamlede empiri. Denne overgang udgør ifølge Kvale og Brinkmann (2009) den første analytiske proces i forsknings undersøgelsen. Processen fra lydoptagelse til skriftlig tekst kan

dog medfører en række tekniske og fortolkningsmæssige problematikker. Det gør sig især gældende, når det kommer til talesprogs-stilen, og den valgte skriftsprogs-stil. Her findes der ikke nogle universelle standardregler for, hvordan man skal gribe det an, men snarere nogle valg man selv skal træffe, alt efter hvad der giver mening for ens eget projekt (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 202-203). En af de beslutninger der skal tages, er hvorvidt interviewet skal transskriberes ord-for-ord. Skal man eksempelvis beholder gentagne fyldord som "øh" "hmm", "ikke", "ikke også" og lignende i den skriftlige retorik, når man transskriberer, eller skal det fjernes. Alternativt kan der også tages en beslutning om at transskribere interviewet til en mere formel skriftlig retorik. Der er flere forskellige muligheder.

En anden beslutning, der skal træffes, er hvilke af de mange aspekter af den mundtlige samtale, der helt præcis skal med i den skriftlige transskribering. Her er det værd at overveje, om man vil inddrage pauser, betoning og følelsesudtryk såsom latter eller suk, og i tilfælde af at man vil inddrage det, hvor detaljeret skal det så beskrives? (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 203). Ifølge Kvale og Brinkmann (2009) findes der igen ikke noget korrekt standard svar på dette. Det er situationsbestemt og afhænger af, hvad man i undersøgelsen skal bruge transskriptionen til (Kvale og Brinkmann, 2009, s. 203).

I dette projekts skriftlige transskribering af interviewet er der forsøgt at fjerne fyldord som "øh", "hmm", "ikke", "ikke også" og lignende, da gruppen ikke mener, at de er nødvendige for at gengive den mundtlige retorik i en skriftlig form. Vi mener ikke, at der går noget tabt ved at undlade dem. Ud over fyldordene har vi dog forsøgt at gengive interviewpersonens ord ordret. I den forbindelse har vi fravalgt at omskrive det til en mere formel skriftlig retorik i transskriptionen, da vi godt ville beholde den måde, vores interviewperson direkte formulerer sig på. Det skyldes, at hun har en god og direkte måde at tale om tingene på, i det hun ellers snakker om et abstrakt emne som religion. Dette er vi bange for kan gå tabt i en omformulering til et mere formelt sprog, og derfor er det blevet fravalgt.

Inden vi begyndte transskriberingsprocessen talte vi i gruppen om, hvorvidt vi ville inddrage andre aspekter af den mundtlige samtale, udover hvad der bliver sagt. Her kom vi frem til, at vi ville inddrage følelsesudtryk såsom latter, eller hvis interviewpersonen siger noget med en smilende mine osv. Det kan gøre det lettere at skelne imellem når personen siger noget med humor frem for i alvor, eller hvis de er ironiske. Dette vil i transskriptionen blive markeret i parentes. Hvis interviewpersonen griner, så skrives det som (griner), hvis de siger noget med en smilende mine, vil det stå som (smiler) osv. Når der citeres fra transskriberingen i

rapporten forekommer det nogle gange, at der undlades noget, hvis det er for langt eller irrelevant. Det markeres som [...] i citatet.

6.4 Analysestrategi

Dette projekts analysestrategi tager inspiration fra *Kvalitative metoder- fra metateori til markarbejde* (Nielsen & Pedersen, 2001). I deres undersøgelse anvender de et analysedesign, som inkorporerer syv forskellige trin, hvilket er: *Forforståelse, begreber, kategorier, kodning, analyse, resultat*, og til sidst *fremstilling* (Nielsen & Pedersen, 2001, s. 158-159).

Dette er ifølge Nielsen og Pedersen (2001) de overordnede faser i en kvalitativ dataanalyse. Da dette projekt ligeledes arbejder ud fra en kvalitativ metode, er det et relevant sted at hente inspiration til vores egen analyse. Selvom det opdeles i syv forskellige faser, er det ikke nødvendigt at arbejde ud fra en specifik rækkefølge (Nielsen & Pedersen, 2001, s. 158). Nielsen og Pedersen (2001) skriver i den sammenhæng, at deres analyse ikke blev skabt i velafgrænsede faser, og det er ligeledes det samme tilfælde i vores projekt. Vi henter inspiration fra de forskellige faser, men sætter ikke vores konkrete analyse op ud fra hver enkelt af dem.

Den mest centrale og relevante fase for dette projektets analysestrategi, var da kategorierne blev dannet. Det var ligeledes det samme tilfælde for Nielsen og Pedersen i deres undersøgelse (Nielsen & Pedersen, 2001, s. 158). I vores udarbejdede interviewguide, havde vi på forhånd opdelt forskningsspørgsmål og interviewspørgsmål i forskellige tematiseringer, hvilket var '*religion og spiritualitet*', '*fællesskab og social trivsel*', '*det eksistentielle*' og til sidst '*lokalsamfundet og sekularisering*'. Disse udarbejdede tematikker udsprang af gruppe-medlemmernes eksisterende forforståelser omkring sundhed og religion, hvilket ligeledes kom fra tidligere undersøgelser, teorier og begreber, som vi på forhånd havde beskæftiget os med. Det medførte, at interviewpersonens besvarelser kunne opdeles i de udarbejdede tematikker, hvilket gav os nogle overordnede kategorier at analysere interviewet ud fra til at begynde med. Efter transskriberingen af interviewet, og flere grundige gennemlæsninger af det, blev det dog klart, at disse overordnede tematikker var for store og brede til at analysere ud fra alene. Derfor besluttede vi at udarbejde underkategorier til hver af de overordnede tematikker. Disse underkategorier udsprang af den indsamlede empiri. Ifølge Nielsen og Pedersen (2001) bør kategorier til analysen udvikles ved at læse interviewet

igennem gentagne gange, hvor der undervejs nedskrives noter til de forskellige udsagn. Herefter dannes kategorierne (Nielsen & Pedersen, 2001, s. 158). Det var ligeledes den tilgang vi anvendte for at udforme underkategorier til de overordnede tematikker til vores analyse. De nye underkategorier fungerede sammen med de oprindelige tematikker fra interviewguiden som fundamentet og strukturen for vores analyse. Derudover blev underkategorierne, som Nielsen og Pedersen skriver i deres undersøgelse, anvendt som grundlaget for vores videre kodning af interviewet (ibid). Denne kodning foregik ved, at vi i de flere gennemlæsninger af transskriberingen markerede tekstområder, som hørte under de opsatte underkategorier og tematikker. Ved at udfører denne process af flere omgange, fik vi opdelt transskriberingen, så den var mere overskuelig og håndgribelig. Derved fik vi sorteret i interviewpersonens forskellige udtalelser, og sat dem ind i overordnede tematikker og underkategorier, som vi derfra kunne analysere ud fra.

6.5 Opsamling af metodiske overvejelser

I dette overordnede metodeafsnit blev der til at starte med argumenteret for, hvorfor vi har inddraget projektets specifikke teorier og begreber, samt hvorfor de er relevante for denne opgave. Derudover har vi redegjort for vores videnskabsteoretiske ståsted, hvilket er baseret på fænomenologien. Herefter blev opgavens kvalitative arbejdstilgang belyst, og i den forbindelse gennemgik vi ligeledes projektets anvendelse af metoden semistruktureret livsverdensinterview. Vi kom yderligere ind på generelle etiske overvejelser, samt hvordan udførelsen af transskriberingen fandt sted. Til sidst blev afsnittet rundet af med en gennemgang af projektets overordnede analysestrategi for bearbejdningen af den indsamlede empiri.

7.0 Analyse

7.1 Introduktion til interviewpersonen

Projektets udvalgte interviewperson hedder Mette Gramstrup Hansen. Mette er 68 år og uddannet teolog ved Københavns Universitet. Hun har været præst i Kristkirken i 35 år, og

det er det eneste sted, hvor hun har arbejdet som præst. Derudover går hun på pension om halvandet år. Før Mette blev præst, var hun ansat i Dansk Flygtningehjælp. Mette er meget glad for at være præst i Kristkirken på Vesterbro og har også selv boet i den tilhørende tjenestebolig i mere end 20 år, men bor der dog ikke længere i dag. Derudover er hun gift med kirkens organist (Bilag 3, ll 35- 68).

7.2 Religion og spiritualitet

Dette analyseafsnit tager udgangspunkt i at identificere og analysere præstens Mette Gramstrups forståelse og holdning til henholdsvis religion og spiritualitet samt måden, hvorved hun praktiserer sin tro i Kristkirken.

7.2.1 Mette Gramstrups forståelse af religion

Mette Gramstrup fortæller i interviewet, at hun hører til, hvad hun forstår som den ”gamle” forståelse af religion. Her var kristendom ikke defineret som en religion, men en kristen tro (Bilag 3, ll 79-82). Mette definerer herunder den kristne tro som en: (...) *dynamisk eksistentiel tilgang til tilværelsen* (Ibid) med tilknyttede kristne værdier og ritualer. Det uddyber hun yderligere ved at sige:

”Det jeg holder af med mit arbejde er, at vi i kristendommen og i den kristne tro har nogle værdier og ritualer. Jeg kan godt lide det praktiske og det eksistentielle” (Bilag 3, ll 107-109).

Mette fortæller i interviewet, at hun møder mange, især unge mennesker, der kan blive i tvivl om deres identitet: (...) *er jeg dygtig nok, er jeg klog nok?* (Bilag 3, l. 96). – dvs. de ting i vores dagligdag som: (...) *vi mennesker på et eller andet tidspunkt er plagede af, og nogen endda lader sig plage af hele livet igennem* (Ibid, ll 98-100). Her er den kristne tro, ifølge Mette vigtig, fordi de værdier og ritualer troen indebærer, er med til at fastholde, at mennesker er skabt i Guds billede, hvilket betyder, at man er skabt til at elske og blive elsket. Således kan Mettes udtalelser tolkes som, at hun bl.a. ser troen - eller religionen - som et sted, hvor der er plads til én, uanset hvem man er som menneske:

”Der elsker jeg den kristne tro, fordi jeg mener, at vi har nogle ting og nogle ritualer, der holder fast i, at et menneske er skabt i guds billede. Det betyder kun, at man er skabt til at elske, og man er skabt til at blive elsket. Jeg er meget imod troen på det der med en gammel mand, der sidder i himmelen og kigger ned på os” (Bilag 3, ll 97-101).

I stedet for at se religion og Gud som en ”gammel mand” oppe i himmelen, foreslår Mette, at man ser Gud som en kærlighed, der kan: (...) *rumme mere end dét vi kan* (Bilag 3, ll 103-104). Gud er det (kærligheden), som er imellem os (Ibid, l 119). Hertil kommer Mette med et eksempel på kirkelige handlinger/traditioner, som illustrerer hendes pointe:

”Til begravelsen er der en kiste, som bliver båret ud af de mennesker, der har været tættest på vedkommende. Jeg tænker, at det er ved disse aspekter af de kirkelige traditioner, at vi får lov at repræsentere Gud/Kristus i hinandens liv. Dermed ikke sagt, at vi er perfekte eller sådan noget, men dermed sagt at Gud er i relationerne” (Bilag 3, ll 124-128).

Ud fra Mettes forståelse af religion, i dette tilfælde kristendommen, bliver Gud til noget mindre transcendent, idet hun definerer og faciliterer Gud som den kærlighed, vi erfarer gennem vores relationer. Hendes forståelse af religion handler således i høj grad om de relationsforhold, der finder sted mellem subjekterne. Derudover får det eksistentielle en grundlæggende rolle, når subjekter skal finde mening med livet. Dette skyldes, at meningen med livet, ifølge Mette, altid vil ligge i relationerne og være givet ved troen på Kristus (Bilag 3, ll 155-158). Således bliver religionen, noget man udøver i fællesskab. Mere om den eksistentielle tilgang vil fremgå af afsnit 7.3 om det eksistentielle.

7.2.3 Mette Gramstrups forståelse af spiritualitet

Hvor Mette ser religion, som noget man gør i fællesskab, handler spiritualitet ifølge Mette om en indre rejse for det enkelte menneske (subjekt):

”Jeg oplever i hvert fald spiritualiteten som den enkeltes rejse. Tit når jeg snakker med kollegaer som er spirituelt orienteret, siger de, at de oplever spiritualitet som værende meget tidsåndsbundne. Jeg synes, at det er fællesskabet, der er vigtig” (Bilag 3, ll. 115-117).

Mette går således ikke op i den indre rejse, men foretrækker i stedet fællesskabet. Det kommer eksempelvis til udtryk gennem hende hyppige arbejde med konfirmanderne og gudstjenesterne, hvor hun kan være med til at: (...) *flytte menneskers sans og perspektiver fra det meget materielt bundne til forestillingen om, - hvad er et menneske?* (Bilag 3, ll 93-94). Ud fra det som Mette forstår ved spiritualitet, jævnfør ovenstående citat, afviser hun ikke spiritualitet som en søgen efter mening, men henviser til, at det er noget, man finder for sig selv og dyrker for sig selv. Således skelner Mette mellem på den ene side at have religionen, hvor man dyrker troen i fællesskab og på den anden side spiritualiteten, som noget mennesker dyrker for dem selv. Mette deler her nogle fællestræk med Damiano (2019), som jf. afsnit 5.1.2 skriver, at det er nødvendigt at opdele religion og spiritualitet. Hendes forståelse af spiritualitet taler ligeledes ind i Christina Puchalski inkluderende kategorisering af begrebet.

7.2.2 Moderne tilgang til troen

Mette fortæller i interviewet, at hun oplever, at der er rigtig mange, hvis de bliver spurgt ind til, siger, at de ikke tror på Gud på grund af historien vedrørende Noahs Ark (Bilag 3, ll 520-524). Historien om Noahs Ark hører til det gamle testamente (Ibid, l. 523). Mette anvender derimod det nye testamente og har de sidste fem år, dvs. siden år 2017, været en del af en gruppe som arbejder på at forny de gamle brevttekster, således at de følger med tiden (Ibid, ll 374-378). Dvs. at Mette forsøger at tilpasse de traditionelle tekster til den tid vi lever i, således at de mennesker der kommer i kirken forstår meningen bag de her tekster. Mettes fokus på fornyelse af teksterne kunne også handle om, at det for hende som præst og menneske er vigtigt, at alle samfundsgrupper kan være med og forstå det sprog, der bliver talt i kirken:

”Det der er fedt ved en kirke er, at man ikke behøver at sige Gud hele tiden, fordi der er tegneserier på væggene, der afspejler, hvor vi er henne. Det der er vigtigt for mig, er netop, at det er et inkluderende fællesskab. At der ikke er snobberi og småborgerlighed forbundet med det” (Bilag 3, ll 407-410).

For Mette er det ligeledes vigtigt at holde fast i, at kirken ikke er sat i verden for at være en succes, men for, på den ene eller anden måde, at organisere, at vi passer på dem, som ikke kan passe på sig selv (Bilag 3, ll 442 - 445): *I kirken er vi ikke fælles om, hvad vi er gode til. I kirken er det, det liv vi er fælles om og anvist på og ikke altid er lige gode til* (Ibid, ll 790-

793). Derfra kan det tolkes, at Kristkirken ud fra Mettes forståelse af- og tilgang til religionen på sin vis agerer som en form for sikkerhedsnet for lokalbefolkningen.

7.2.3 Grænsen mellem religion og videnskab

Når Mette Gramstrup i interviewet bliver spurgt ind til, hvor grænsen går for, hvornår man kan kalde sig religiøs vs. ikke-religiøs, svarer hun, at det er op til det enkelte menneske selv at beslutte, hvad man er. Samtidig er det vigtigt for Mette, at den kristne tro kan have forskellige udtryk og dermed ikke pålægges én enkelt definitiv forklaring:

”Det er den der balance, ik. Hvad er kriteriet for at lave en kirke. Jeg vil rigtig gerne holde fast i, at det at tro på Gud, kan have rigtig mange udtryk og det behøver ikke at være den danske folkekirke der bærer udtrykket” (Bilag 3, ll 459-461).

Udover at troen kan have flere udtryk, forsøger Mette også at lære børn og unge, som kommer i kirken og til konfirmationsforberedelserne, at man godt kan være religiøs og stadigvæk tro på videnskab:

”Jeg kan især huske en oplevelse med en lille dreng. jeg var ovre på en skole for at fortælle om minikonfirmander [...] og så rakte en lille dreng hånden i vejret og sagde ”jeg [drengen red.] tror jo ikke på gud, fordi min far er læge”. Ja okay sagde jeg så. Det at din far er læge, behøver jo ikke at udelukke religion og Gud” (Bilag 3, ll 134-137).

Hertil fortæller Mette, at troen på Gud bliver udelukket for drengen, idet han, ifølge Mette, er blevet opdraget til kun at tro på naturvidenskaben, og at man derfor ikke kan have en tro på Gud, og være religiøs samtidigt, ifølge drengens overbevisning (Bilag 3, l. 137-138). Som en konsekvens af eksempler som det med drengen, er Mette i de senere år begyndt at inddrage videnskaben som en del af konfirmandernes undervisning. Her fortæller Mette, at hvert år når Kristkirken starter konfirmationsundervisningen, tager de ud på Danmarks Tekniske Institut (DTU) og ser et science-show (Ibid, ll 142-144). Derudover har de også forsøgt at flytte showet ind i kirken (Ibid). Dvs. at Mette prøver at gøre op med en form for fundamentalistisk/naturvidenskabelig forestilling om, at tro og videnskab er noget, der skal og bør adskilles:

”På den måde har jeg ligesom fået fortalt konfirmanderne fra starten, at det ikke handler om, at der er tro på den ene side og så er der viden på den anden. Det handler om, at det der er viden, sagtens kan integreres i vores tro. Tro er blot et anderledes perspektiv på virkeligheden, end det man kan regne sig frem til” (Bilag 3, ll 141-144).

Således bliver en del af Kristkirkens rolle- og Mettes rolle som præst til dels at inddrage især børn og unge. Man kan sagtens have en følelse af at have noget større i livet samtidig med, at man har en tillid til naturvidenskabens sandheder. Her er det også vigtigt at have med, at det for Mette er vigtigt også at give plads til dem, der ikke er en del af kirke miljøet eller ikke er troende (Ibid, ll 430-433). Ud fra Mettes perspektiv er det helt afgørende, at det enkelte menneske selv skal have lyst til at opsøge kirken, og finde det vigtigt for dem selv (Ibid, ll 453-457).

7.3 Det eksistentielle

I det følgende afsnit vil vi analysere vores interview af Mette Gramstrup ud fra en eksistentiel vinkel. Vi vil undersøge, hvad hun har sagt omkring det eksistentielle i en religiøs forbindelse og analysere dette ud fra projektets inddragede teorier.

7.3.1 Mette Gramstrups forståelse af det eksistentielle i religion

Mette Gramstrup fortæller i interviewet følgende om religion: *Jeg siger mere kristen tro frem for religion. Jeg definerer det mere som en dynamisk eksistentiel tilgang til tilværelsen* (Bilag 3, ll 82-83). Ud fra dette bliver det tydeligt, at det eksistentielle er en vigtig del af religionen. I hvert fald for Mette. Det kommer ydermere til udtryk, da hun kort fortæller, hvad hun godt kan lide ved sit arbejde som præst: *Jeg kan godt lide det praktiske og det eksistentielle* (Bilag 3, l. 108). I interviewet spørges der yderligere ind til, hvordan hun selv opfatter det eksistentielle. Her svarer hun: *Jeg oplever egentligt det eksistentielle som spørgsmålet om, hvad skal jeg egentlig med det her liv. Hvad er meningen med det her liv* (Bilag 3, linje 155-157). Med andre ord omhandler det spørgsmål som: Hvorfor er jeg her? Hvorfor eksisterer jeg som menneske i den her verden, og hvad er mit egentlige formål?

Gennem sine 35 år som præst i Kristkirken, kommer Mette ligeledes med hendes eget svar på disse eksistentielle spørgsmål: *For mig vil meningen med livet netop altid ligge i relationerne og være givet med min tro på Kristus* (Bilag 3, linje 157-158). Således hævder Mette, at meningen med livet ligger i vores relationer. Det kan eksempelvis være relationer til andre mennesker, men også til verden selv. I citatet fremgår ligeledes at troen på Kristus og relationen til Kristus, dvs. det religiøse, også er med til at give mening til livet. Denne udtalelse rummer resonans i form af Hartmut Rosas vertikale resonans-akse. Som det fremgår i afsnit 5.3.2 omhandler den vertikale resonans-akse subjektets meningsfulde relation til verden som helhed, dvs. det eksistentielle, og indebærer bl.a. en højere relation til Gud. For Mette vil meningen med livet komme af hendes tro på Kristus, hvilket med andre ord er hendes tro på Gud. Denne tro skaber en relation til Gud, og denne relation kan ifølge Rosa være et vigtigt resonans forhold inden for den vertikale resonans-akse, som kan bidrage til at opfylde individets eksistentielle behov.

I interviewet fortæller Mette, at hun som præst elsker at rykke individets perspektiver fra det materielle bundne til forestillingen om, hvad et menneske er og bør være. Mette har oplevet, at rigtig mange, især unge, kan blive i tvivl om deres identitet, og hvad formålet med deres liv egentlig er. Ting som Mette hævder, vi alle på et eller andet tidspunkt er plagede af, og som nogen endda lader sig plage af hele livet igennem (Bilag 3, linje 96-97). I den forbindelse siger Mette: *Jeg har også siddet med folk, der er gået i stå i det med psykologer, som så tænker om en præst er løsningen* (Bilag 3, linje 621-623). Dette citat viser, at der er nogle mennesker, som tænker, at Mette muligvis kan hjælpe dem med deres problemer. De har først forsøgt sig med almindelige psykologer, men det har vist sig ikke at hjælpe. Det kan tolkes som, at de søger noget som en psykolog ikke kan give dem, men derimod noget en præst (religion) kan. Dette kan være noget eksistentielt. Noget mening med livet, som de selv mener eventuelt kunne komme gennem en samtale med en præst. Mette har jævnligt disse samtaler i Kristkirken. De kaldes sjælesorgssamtaler. Det er private samtaler, hvor folk kan spørge indtil det eksistentielle aspekt af livet og få en præsts vejledning omkring det (Bilag 3, linje 149-150). Her siger Mette i interviewet, at samtalerne ofte omhandler skilsmisse, eller at man som individ ikke har fundet en partner at have børn med: *Skal man så få det barn selv, og hvad skylder man egentlig de børn man føder* (Bilag 3, linje 152-153). Et andet eksempel Mette kommer med under interviewet angående sjælesorgs samtalerne er:

"Jeg har også samtaler med unge mænd der i en alder af 35, som har hus, bil, kone og børn og som pludselig oplever en enorm tomhedsfølelse. Det er bare gået så

hurtigt for dem. Nu har jeg det, kryds, tjek, nu har jeg fået det andet, kryds, tjek osv." (Bilag 3, linje 153-155).

Mette fortæller i citatet ovenfor, at nogle mænd føler, at deres liv er gået for hurtigt. Denne oplevelse som hun udtrykker har visse fællestræk med Rosas teori omkring accelerationssamfundet, hvor der i dag er et pres om hele tiden at nå mere på kortere tid. Tempoet i samfundet er steget, og denne stigning er et eksempel på en af Rosas underkategorier kaldet *acceleration af livstempoet* (Jf. afsnit 5.4.1). Det er netop den type acceleration, som tydeliggøres i citater foroven.

Citatet rummer ligeledes Rosas teori omkring alienation. Alienation defineres ved at opleve verden som, kold, grå og døv. Verden taler ikke længere til en. Der er ikke længere nogen meningsfuld indre forbindelse (Jf. afsnit 5.4.1). De mænd Mette nævner i citatet ovenfor lider formentligt af alienation. De har en stor følelse af tomhed i deres liv til trods for, at de har en etableret familie, bil, hus osv, hvilket set udefra ellers kan virke som et succesfuldt liv. Dog er der alligevel noget der mangler, hvilket kunne være noget eksistentielt.

Mændene der udefra set har det hele kan, potentielt set, mangle en følelse af mening med livet. I den sammenhæng siger Mette: (...) *og det er der jeg synes, at det giver rigtig god mening at komme i kirke* (Bilag 3, linje 175). Det kan med andre ord tolkes som, at kirken (religion) ifølge Mette kan give individer mening og formål med livet. Det kommer ligeledes til udtryk i en af Durkheim og Alberts fire funktioner ved religion kaldet eufori, som omhandler, at religiøsitet kan modvirke sensationen af rastløshed ved at skabe mening og værdi i tilværelsen (Jf. afsnit 5.3.2).

Ud fra disse perspektiver kan religion således opfylde og imødekomme individers eksistentielle behov, og det er muligvis det, de mænd som Mette nævner i citatet foroven mangler.

Mette tydeliggør yderligere i interviewet, at den generelle tilgang til livet også er vigtig: *Ofte når jeg så sidder og snakker med de her mennesker, så bliver det tydeligt, at livet og de ting man har, er noget man bare har taget som givet, noget man har krav på i det her liv* (Bilag 3, ll 165-167). Det mener hun er en forkert tilgang at have til tilværelsen. I stedet hævder Mette, at vi mennesker bør stræbe efter: (...) *at gå til livet som værende noget du dybest set ikke har krav på men i stedet med en taknemmelighed. Det er noget som mange har svært ved i dag* (Bilag 3, ll 167-168). Denne taknemmelighed kan kultiveres gennem en religiøs tilknytning. Det uddyber hun ved at sige:

”Så jeg tænker lidt på det som en opdragelse. Vi er blevet bildt ind og [...] har fået alt det her med, at der er frit valg på alle hylder. Vi skal tage det vi gerne vil have, og det er op til en selv at gøre det. Man skaber altså en falsk forestilling om, hvad det meningsfyldte i virkeligheden er, og det er der jeg synes, at det giver rigtig god mening at komme i kirke” (Bilag 3, ll 171-175).

Det at gå til livet, med indstillingen om, at man ikke har krav på det, men i stedet udvise en taknemmelighed for det (livet), er noget Mette vægter højt. Det er noget hun ser som en del af kirkens opdragelse (Bilag 3, ll 168-173). Mette tydeliggør i citater foroven, at kirken, ud fra dette synspunkt, forsøger at opretholde eller genskabe nogle moralske værdier som går tabt i den nutidige materialistiske/verdslige verden, som i høj grad afspejler de nordeuropæiske samfund (Jf. afsnit 4.2).

7.3.2 Frygten for at dø

Med hensyn til den eksistentielle vinkel, kommer Mette Gramstrup i interviewet ligeledes kort ind på død og sorg. Her siger hun: *Coronaen har virkelig vist os, at vi er sårbare, og vi er dødelige, og der er alt for mange, som er blevet bange for at dø. Altså det dur jo ikke* (Bilag 3, ll 330-331). Døden er muligvis en af de største uvisheder i den menneskelige tilværelse. Den er årsag til mange af de eksistentielle spørgsmål vedrørende livet, som kan plage folk, og derfor er det ikke underligt, at døden kan skabe frygt. Mette siger yderligere: *Det handler i høj grad om død og sorg, fordi jeg har opdaget, at det er noget af det, som konfirmanderne og deres forældre har det svært med* (Bilag 3, ll 328-330). Mette tydeliggør her, at ud fra hendes egne oplevelser, så er døden for de fleste en svær ting at håndgribe og acceptere, hvilket ifølge hende selv er et problem. Mette tydeliggør i det første citat foroven, at man ikke nødvendigvis bør være bange for at dø. Igennem hendes erfaringer som præst og hendes stærke religiøse tilknytning, er døden ikke noget, man bør frygte. Det virker således heller ikke som om, Mette selv frygter døden. Ud fra dette kan det siges, at en religiøs tilknytning potentielt kan give eksistentiel hjælp, når det kommer til frygten for at dø. Det kommer ligeledes til udtryk i en af Durkheim og Alberts fire funktioner ved religion kaldet eufori, som taler ind i, at vi mennesker ofte gruer over eksistentielle ting i livet. Det kan eksempelvis være formålet/meningen med tilværelsen eller i det her specifikke tilfælde

døden. Religiøsitet kan her ifølge Durkheim og Albert være en kraft, der skaber mening og værdi i tilværelsen, hvilket derved opfylder nogle eksistentielle behov (Jf. afsnit 5.3.2).

7.4 Lokalsamfundet

Det følgende analyseafsnit omkring lokalsamfundet omhandler, hvordan der ydes hjælp i det nære, dvs. hvordan kirken som social aktør og som setting inddrager borgerne i Vesterbro, og hvordan især de socialt udsatte behandles.

7.4.1 Mette Gramstrups rolle i lokalsamfundet

Mette fortæller i interviewet, at hendes rolle som præst har ændret sig meget i løbet af de 35 år, hvor hun har været præst i Kristkirken. Mette fortæller, at da hun blev ansat som præst i kirken var det svært i starten at blive anerkendt som præst af lokalsamfundet, hvor hun mere blev set som en person, der lige kunne tage noget brød eller suppe med på vejen til en borger, når den anden præst kom forbi (Ibid, II 234-240). Det har dog ændret sig over årene, og Mette fortæller også, at måden hvorpå hun og hendes kollegaer anvender kirkens rum – og kirken som rum – har ændret sig over den tid, hun har været præst.

Ud fra interviewet fremtræder Mette som en iøjnefaldende karakter i lokalsamfundet. Det kommer til udtryk, når hun bliver genkendt, imens hun er ude at handle, og en simpel shoppingtur bliver til “tre timer”, for folk skal lige over og “spørge Mette, ikke?” (Bilag 3, I, 68). Hun forekommer også som en populær skikkelse, f.eks ved hendes, efter egen mening, høje antal af konfirmander: *Jeg har 137 konfirmander. Det er rigtig mange. De andre kirker har måske 20* (Bilag 3, II 353-354).

Mette forstår sig på lokalsamfundets problematikker og har et specielt godt tag på de mange unge i kirken. Hun begrundet selv dette ved: *(...) fordi jeg taler et rimelig forståeligt dansk, og så hører jeg også til de præster som virkelig elsker sit fag* (Bilag 3, II 371-372). Mette kommer i interviewet med et godt eksempel for borgernes tiltro til hende med en anekdotisk fortælling om en “fulderik”: *(...) hvis der var en eller andet fulderik, der ikke kunne finde hjem, så blev han bare sat af på min trappesten* (Bilag 3, II 72-73). Hun uddyber så efterfølgende, at hun ville kunne yde hjælp derfra ved at sende ham hjem.

7.4.2 Kristkirken som social aktør

Mette fortæller i interviewet, at Vesterbro i perioden før år 2000, var en bydel, hvor det primært var folk på overførselsindkomst eller med en relativ lav indkomst, der boede eller bosatte sig i området. I takt med byfornyelsen omkring år 1987-2000, begyndte "planerne om arvesølvet" på Vesterbro, ifølge Mette, hvor de "store" lejligheder blev sat i stand, og der begyndte at komme folk fra alle samfundslag (Bilag 3, ll 260-263). I samme periode begyndte Kristkirken at udvide dens sociale og fysiske rum ved at indgå et samarbejde med en socialrådgiver ved navn Ulla, på Enghave Plads (et centralt sted på Vesterbro) (Ibid, 267-268). De indgik i et samarbejde om en gruppe udsatte kvinder: *Når jeg havde kvinder med økonomiske problemer, der ikke kunne finde ud af at lave et budget så kunne jeg sende dem over til Ulla* (Bilag 3, ll 266-267).

Mette betegner denne gruppe udsatte kvinder som: *(...) vores kvinder fra Vesterbro* (Bilag 3, ll 272) og i forlængelse deraf: *De var simpelthen så Vesterbro, at de aldrig kunne finde på at gå ind til Skindergade* (Bilag 3, ll 272-273). Det vidner om et tilhørsforhold, for de nødstedte kvinder, som er meget knyttet til lokalsamfundet. De er "så Vesterbro", at deres identitet smelter sammen med området og Kristkirken. Kirken bliver aktivt brugt af disse lokale kvinder, fordi de rent demografisk er beslægtet med hinanden. Kristkirken har en bedre mulighed for at række ud med en hjælpende hånd, til disse kvinder, i kraft af kirkens geografiske placering.

Durkheims funktionen af sammenhængskraft kommer til udtryk her igennem den sociale fakta (Jf. afsnit 5.3.3). Kirken danner ramme for kvindernes sociale bånd og skaber solidaritet imellem dem. De har et fælles forehavende om at komme ud af deres socioøkonomiske kvaler og søger hjælp via kirken, dvs. lokalmiljøet. De deler en samhørighedsfølelse hinanden imellem, og når Kristkirkens funktion ikke er nok i sig selv, kan problemet potentielt udredes af socialrådgiveren Ulla.

Senere stoppede samarbejdet med Ulla, men Mette fortæller i interviewet, at samarbejdet har ført til, at Kristkirken efterfølgende besluttede at anvende deres ledige kirkekontorer, til at starte en socialrådgivning for kvinderne på Vesterbro (Bilag 3, ll 276-282). Dertil medhørte ligeledes: *(...) advokathjælp, hvis der skulle foretages retssager, og der var ligeledes psykologer, der gav gratis psykologforløb, men indeholdt også økonomisk støtte og legatsøgning mv.* (Ibid, ll 284-286).

Denne ordning mødte stor opbakning fra lokalbefolkningen og pensionerede læger, jordemødre mv. der hjalp til som sekretærer (Bilag 3, II 284-286). Det frivillige arbejde gjorde, at Mette nu selv kunne varetage sine præstegerninger og fokusere mere på den eksistentielle side af hendes arbejde (Ibid, 290-295). Dvs. at Kristkirken overtog mange af de arbejdsopgaver, som egentlig var myndighedernes oprindelige opgave. Således blev Kristkirken som setting, ud fra Mettes oplevelse, udvidet til både at omfatte de traditionelle kirkelige handlinger, men også i høj grad til et rum/miljø, hvor man kunne søge hjælp- og tryghed. Med andre ord var det miljø, der dannede de nye rammer om Kristkirken med til at understøtte empowerment af de kvinder, som modtog hjælp/støtte fra kirken. Dvs. at de socialt udsatte kvinder gennem kirken kunne få den støtte, der i hvert fald til en vis grad, gjorde dem i stand til selv at tage kontrollen over de sociale determinanter, der stod i vejen for bedre levevilkår. I forlængelse heraf fortæller Mette om den nyfundne dualistiske forening mellem kirke og socialkontor. Hun forklarer det som: (...) *et sted, jeg kunne henvise til, når det brændte på* (Bilag 3, II 289-290). Således inkorporerede Kristkirken en måde, hvorpå de kunne yde hjælp til dem, der virkelige krævede det. Deri ligger også en erkendelse fra Mette af, at der er områder, hvor kirken ikke i lige så høj grad, som andre specialiserede fagområder, kan yde hjælp.

Det store organisatoriske kirkeorgan strukturerer nogle nyfundne samfundsstrukturer- og organisationelle initiativer til hjælp på et individuelt plan og fornyer på den måde sig selv. Heri er ligeledes en erkendelse af, at det er begrænset, hvor meget en fadervor bøn kan hjælpe til alle livets vanskeligheder.

Mette fortæller yderligere i interviewet, at denne nye form for samarbejde varede i 10 år, indtil de frivillige blev for gamle til at varetage disse opgaver, og i takt med at befolkningen omkring Vesterbro ændrede sig markant. Således var der ifølge Mette, markant færre enlige mødre, idet bydelen blev markant dyrere at bo i (Ibid, II 284-298). Selvom lokalbefolkningen omkring Kristkirken ændrede sig, og det således var et andet "klientel" som kirken blev mødt af, har Kristkirken, ifølge Mette, fået et "rygte" for at være et troværdigt sted, hvor der altid er en hjælpende hånd (Ibid, II 293-294).

7.4.3 Forandringer i Kristkirken som setting skaber mere åbenhed

Ifølge Mette er vi i dag, ikke afhængige af fællesskabet på samme måde som vi var for 100 år siden, idet vi er sammen på en anden måde i det moderne samfund (Bilag 3, I. 768-771). I

interviewet fortæller Mette at tro, religion og den måde, hvorpå vi lever ud fra vores tro, har ændret sig meget over de sidste 100 år, også imens hun har været præst. I forlængelse heraf, hævder Mette, at der i hendes tid som præst er kommet mere åbenhed omkring, hvad man selv tror på (Bilag 3, ll 746-747).

Derudover fortæller Mette, at den åbenhed måske bunder i, at i det øjeblik, hvor vi (...) *anvender kirkerummet både til fester, dåb, bryllupper, begravelser mv., så åbnes der også op for en samtale på en anden led* (Bilag 3, l. 754-755). Her oplever Mette ofte, at samtalerne efter eksempelvis en dåb lander på, om det er sådan, det er at være kristen (Ibid, ll 762-764). Dvs. at den måde, hvorpå Kristkirken som setting udnytter sit rum på nye måder kan være med til at ændre folks forståelse af og holdning til kirken og troen. Netop denne åbenhed som Mette fortæller om, er ifølge hende, muligvis en afgørende faktor for, at kirken og religionen stadig er relevant selv i et samfund som i dag, generelt set, er blevet mindre religiøst, end det var for 100 år siden:

“Måske er det endda endnu mere nødvendigt i dag end det var for 100 år siden, fordi for 100 år siden var samfundets grupper mindre. Dvs. at der var det, man kunne kalde en social kontrol, men der var også et fællesskab, som var afhængigt af hinanden” (Bilag 3, ll 768-770).

Durkheim skriver ligeledes om religions vigtighed i udøvelse af social kontrol. Religion manifesterer sig som en adfærdsregulerende funktion af, hvad der er normativt, den danner konsensus om normer og værdier. Mette nævner, at social kontrol og fællesskab indgår i en symbiotisk relation til hinanden. De er gensidigt afhængige af hinanden. Selvom vi som mennesker, ifølge Mette, på sin vis ikke er afhængige af fællesskabet på samme måde i dag, som vi førhen var, spiller det stadig en rolle. I dag rummer fællesskabet bare mange flere facetter og nuancer, som man skal lære at navigere i: *Med den digitale verden er der opstået nye veje og forbindelser. Det fysiske fællesskab, som vi kan rumme i kirkerummet får jo en ny betydning* (Bilag 3, ll 771-773). Dvs. at Kristkirken som setting nu også indgår i en form for virtuel setting, idet Mette yderligere selv fortæller at Kristkirken også er til stede på de sociale medier (Facebook) (Bilag 3, ll 773-777). Her lægges der opslag op om de forskellige aktiviteter der finder sted i kirken (Ibid).

7.4.4 Socialt udsatte

Mette har i sine 35 år som præst i Kristkirken været nødsaget til at håndtere flere socialt udsatte borgerer, som besøger kirken. Et nyere eksempel hun kommer med i interviewet, omhandler en socialt udsat kvinde, der udviser en social afvigende adfærd. Mette fortæller om episoden: *Vi havde fernisering af konfirmandernes billeder i søndags, og der var en dame, som forvildede sig ind. Jeg ved godt, at jeg ikke må have det svært med sådan noget, men hun havde sådan et skæg* (Bilag 3, ll 183-185). Denne "skæggede dame" er en anormalitet i den forstand, at hun udviser en socialt afvigende adfærd. En skægget dame passer ikke ind i den traditionelle kirkelige setting. Det er på sin vis upassende. Mette nævner selv, at hun har det "svært med sådan noget" (Bilag 3, l. 185) og skal aktivt "tage sig sammen" for at inkludere hende, for "det skal vi jo?" (Bilag 3, l. 193-194).

Eksemplet med "den skæggede dame" rummer Durkheims begreb, social fakta. "Den skæggede dame" udviser en sådan social afvigende adfærd, at det bliver bemærket af Mette. Den sociale fakta består af handle og tankemønstre, som er styret af sociale strukturer i samfundet, f.eks kirken, der udøver social kontrol over det individuelle menneske. Hvad der er socialt acceptabelt er besluttet ud fra disse sociale fakta. Præsten er som subjekt formet af kirkens normative regulering af samfundet. På den måde tillægger kirken som sociale fakta, en formynderisk normativ værdi og struktur af, hvad der er socialt acceptabelt i samfundet. Durkheim mener, at kirken, qua sin rolle som social fakta, er medbestemmende til, hvad der kategoriseres som social afvigende adfærd, og hvordan den dømmes. Hvad der er socialt acceptabelt besluttets ud fra den sociale fakta.

Kirkens/religionens sociale fakta fraholder Mette fra at handle overilet på "den skæggede dames" afvigende adfærd. Kirken er her med til at udøve social kontrol i et mikroperspektiv, altså i lokalmiljøet. Det er bl.a. ud fra kirkens status som social fakta, at det socialt acceptable bliver stadfæstet.

Det rigtige at gøre i dette tilfælde, ud fra den kristne kirkes indflydelse som social fakta ville være at acceptere "den skæggede dame" fuldstændig. Mette siger selv: *Vi skal velsigne dem der forbander os, og vi skal elske vores næste, uanset hvor stor en idiot hun er* (Bilag 3, ll 216-217), men det er ganske vemodigt hun gør det. Der synes at være en inkongruens mellem samfundets normer og kirkens normer, dvs to forskellige sociale fakta, hvor det ene, samfundets normer, for Mettes vedkommende bliver undertrykt. I sidste ende bliver der ikke gjort mere ved den skæggede dame. Hun er en eksistens, som bliver registreret, men hvor der

ikke bliver foretaget nogen yderligere handling end en vemodig inklusion.

7.5 Fællesskab og social trivsel

I det følgende afsnit vil vi analysere interviewet med Mette Gramstrup. Det gøres med henblik på at forstå, hvordan kristendommen i Kristkirken kan have en effekt på individers sociale trivsel. Der vil undersøges, hvad Mette har sagt omkring det sociale fællesskab i en religiøs kontekst og analysere dette ud fra projektets inddragede teorier.

7.5.1 Kristkirkens sociale aktiviteter

Ud fra Mettes udtalelser i interviewet, bliver det tydeligt, at Kristkirken har flere aktiviteter, der alle knytter sig til den traditionelle kirkelige tradition, hvilket eksempelvis er gudstjenester, nadver, bryllupper og dåb. I den forbindelse belyser hun, at der er mange som kommer til disse almindelige kirkelige aktiviteter: *(...) men jeg havde ikke hæftet mig ved, at der kommer mange i kirke her. Også ganske almindelige søndage* (Bilag 3, ll 395-396).

Kristkirken og Mette er heller ikke bange for fornyelse og relancering af kirken, som i foreningen mellem kirke og socialt arbejde (Jf. afsnit 7.4.2) eller f.eks. ved popmusikkens indtog i Kristkirken når: *(...) Bo Schiøler & Skavankerne spiller* (Bilag 3, ll 639-640). Denne fornyelse af kirkelige aktiviteter kommer ligeledes til udtryk i Mettes udtalelser omkring kirkens specifikke segment af borgerer. Hun tydeliggør i interviewet, at deres fokus er på børn og unge: *Vi kan noget med børn her i huset. Det kan vi virkelig, og det har vi satset på* (Bilag 3, l. 360). Hun forklarer dette yderligere ved at komme med konkrete eksempler, såsom at de bl.a. har børnegudstjenester i kirken. Derudover har de også en: *(...) fastelavns gudstjeneste, hvor kirketjeneren har bygget himmerigs bord med en gammel flødebollemaskine* (Bilag 3, ll 357-358). Mette har endda holdt "skurke gudstjenester": *Der byggede vi et fængsel oppe ved alteret. Det gik så ud på, at jeg fangede børnene og satte dem i fængsel, fordi de var jo skurkene. Så fik de frihedsbrød og frihedsvin* (Bilag 3, ll 722-724). Grundlæggende tjener kirken som en stor kollektiv forsamlingsplads for alle mulige sociale aktiviteter, både for de socialt udsatte, men også for de bedre stillet. Mette belyser i interviewet, at kirken skal være et sted hvor alle kan komme: *Men det er jo præcis det vi også er. Et åbent fællesskab* (Bilag 3, ll 190-191).

Vedrørende de fællesskabsorienterede aktiviteter i Kristkirken, siger Mette angående det relationelle forhold menneskene imellem: *Det var ikke bare tro og Gud, men det handlede om det, der giver troen dybde, nemlig menneskers relationer på kryds og tværs af hvad vi egentlig går i til hverdag. Der blev kirken et forsamlingshus for Vesterbro* (Bilag 3, ll 537-540).

Ved de religiøse aktiviteter, samler folk sig i kirken, og her fungerer den nærmest som et "forsamlingshus". Individuer kan omgås hinanden "på kryds og tværs" uafhængig af deres "hverdag". I den forbindelse skaber "troen dybde". Det taler meget ind i hvad Durkheim betegner som "conscience collective". I deres dyrkelse af tro opnår folk en fællesskabssensation. Det kommer ligeledes til udtryk i Kristkirkens gudstjenester. Det tydeliggør Mette ved at sige: (...) *en menighed er lemmer på Kristi legeme* (Bilag 3, ll 587-588), Det kan fortolkes som, at der foregår en sammensmeltningen, hvor Kristi legeme, i overført betydning, bliver en forlængelse af menigheden. Mette uddyber dette yderligere ved at: (...) *under den gudstjeneste, der er vi egentlig lemmer på Kristi legeme* (Bilag 3, l. 589). Der opstår et kollektivt fælles ophav, hvor barrierer som f.eks. gøremål i hverdagen nedbrydes og forskelligartetheder smelter sammen i gudsdyrkelse og bliver til en kollektiv bevidsthed. Denne fælles forståelsesramme skaber en transcendentel samhørighed og solidaritet menigheden imellem. De er fælles om denne ene ting, selv om de kan leve forskellige liv, så har de denne identitet, i den kirkelige setting, til fælles. Gruppens identitet er med til at knytte bånd deltagerne imellem, uanset deres individuelle baggrund. Religion fungerer her som et slags bindeled, der skaber et fælles værdisæt, og folk kan forme meningsfulde relationer i kraft af deres fælles overbevisning. Dette er med andre ord ligeledes et eksempel på Hartmut Rosas horisontale resonans-asse, samt Durkheim og Alberts funktion omkring religions sammenhængskraft (Jf. afsnit 5.3.2 og 5.4.3).

Mette siger i interviewet, at det universelle for alle de udbudte fællesskabs aktiviteter, i Kristkirken er, at de skal være inkluderende: *Det der er vigtigt for mig, er netop, at det er et inkluderende fællesskab* (Bilag 3, l. 409). Nogle af de andre kirker i Vesterbro Sogn tilbyder også sociale arrangementer, der efter Mettes mening går lidt for langt væk fra det kirkelige religiøse aspekt. Hun siger f.eks. om hyldestkoncerten for Kim Larsen i Matthæus Kirken: (...) *for mig bliver det simpelthen for meget Gud puttet ind i noget populært* (Bilag 3, ll 413-414) og tilføjer så, at: (...) *så meget gider jeg alligevel ikke at lave kirke for, altså det gør jeg ikke. Det vil jeg godt holde mig for god til* (Bilag 3, l. 415-417). Der ligger dog en selvmodsigelse heri, for som tidligere nævnt tillader hun Bo Schiøler & Skavankerne at spille

i Kristkirken. En gruppe som hun har et personligt forhold til. Når Bo Schiøler & Skavankerne spiller i Kristkirken: (...) *kommer der en masse gamle mennesker og hører, og så får de lidt vin. Her har de muligheden for at skabe nye relationer* (Bilag 3, Il 641-643).

Mettes udtalelser foroven kan fortolkes som, at det kirkelige på sin vis bliver for udvandet, når man tager popkulturelle elementer og påklitrer dem kirken, hvor den ene kunstners musik, Kim Larsen, bliver for “meget Gud puttet ind i noget populært”. Dette tjener som et godt eksempel på en profan aktivitet, der bliver sat ind i en sacred ramme (Jf. afsnit 5.3.1). Ved at tage dette sacred rum, og sætte en profan aktivitet indover, mister det sacred sin karakter, det mister hele sin ophøjede status, som noget der ligger ud over det verdslige. Det mister alt det der vækker en følelse af noget større, noget transcendentalt, noget der ligger ud over én selv. Det er vigtigt at have for øje, at den sacred karakter kun er meningsfuld, fordi mennesker tilskriver den mening, og her er den religiøse setting sacred. Den profane aktivitet ved en Kim Larsen koncert ville ud fra Mettes udtalelser være med til at fjerne dette skabte billede af en helligdom og vil udvande den sacred karakter i kirkens rum. Hvorimod det ifølge hende selv forholder sig anderledes ved Bo Schiøler & Skavankerne. Bo stammer selv fra Vesterbro, og det kan tænkes, at hans musik og karakter harmonerer bedre med den religiøse setting. De sacred aktiviteter tjener også som en af Durkheims og Alberts fire funktioner ved religion, nemlig funktionen af sammenhængskraft. De sacred aktiviteter i det omfang de er sacred, skaber samhørighed og solidaritet mennesker imellem. Ved at Kristkirkens anliggende mestendels går til sacred aktiviteter, så er de med det til at skabe et bånd af fællesskab, og en base for social trivsel.

Mette fortæller under interviewet, at hun var den første til at indføre dåb om lørdagen, hvilket senere hen også åbnede op for, at kirken kunne udlåne sine lokaler til gæsterne efter dåben. Udlejningen af lokaler til andre gøremål end rent kirkelige føre til en del debat internt i Kristkirken. Mette fortæller i interviewet, at hun har diskuteret med sine kollegaer om, hvorvidt Kristkirken skal leje lokaler ud, hvor hun selv advokerede for at leje dem ud. Hendes kolleger mente derimod, at hvis man gjorde det “så mistede salen sin karakter” (Bilag 3, l. 308). Mette fortæller som modsvar at: *Den skal miste karakteren af salen. Den skal blive et sted, hvor folk kan lide at være* (Bilag 3, Il 308-309). Hendes kollegaer har anker ved at salen mister sin karakter, her sin sacred karakter, ved at leje den ud til ikke religiøse anliggender. Mette mener derimod, at salen egentlig kun tjener sin relevans i at: *Den skal blive et sted, hvor folk kan lide at være* (Bilag 3, l. 309).

Hun mener, at salen bør ændre karakter fra at være en stor sal med en vis sacred karakter til at være et sted ”hvor folk kan lide at være”. Dette vidner om en kamp mellem Mette og hendes kolleger om, hvor det meningsfyldte ved religion ligger i Kristkirken. Hendes kollegaer mener, at ved at leje salen ud til almindelige profane aktiviteter, vil den miste sin sacred karakter som et kirkeligt rum. Mette mener dog dette er acceptabelt. Hun argumenterer for at salen skal miste sin hellige karakter i den traditionelle forstand som en kirkelig sal og dermed blive til et rum, hvor man kan lide at være sammen med andre mennesker, uden det behøver at have et religiøst præg. Det vigtigste for Mette er det sociale aspekt. Det meningsfyldte (sacred) for Mette vil stadig være der i form af det sociale fællesskab.

Hun fortæller selv i interviewet, at hun har valgt at gøre det, både fordi det skal være nemt, men også fordi kirken, ifølge hende, skal være et åbent sted, hvor det er rart at være. Dvs. at Mette i kirkens sted, forsøger at følge med de forandringer, der sker i samfundet generelt. Således forsøger Kristkirken som setting, ud fra Mettes oplevelse, at tilpasse sig de miljøforandringer, der sker i samfundet, herunder også de forandringer der opstår i forbindelse med den måde, man bruger kirken på (Bilag 3, ll 301-320).

7.5.2 Skal de kirkelige aktiviteter have et religiøst præg?

I interviewet bliver det klart, at Mette har en oplevelse af, at det centrale i den kristne tro er, at “Gud er i relationerne” (Bilag 3, ll 127-128). Når vi tilgår hinanden i det sociale fællesskab, som kirken arrangerer og faciliterer, sker det utvivlsomt oftest i en kirkelig setting. Kirken danner ramme om aktiviteterne, og selv om de fællesskabs relaterede aktiviteter ikke nødvendigvis har et eksplicit kristelig afsæt, har de det jo så alligevel ifølge Mette, for “Gud er i relationerne”. Det tydeliggør hun yderligere, da der i interviewet bliver spurgt ind til, hvorvidt Kristkirkens sociale fællesskabs aktiviteter behøver at have en religiøs tematik eller ej. Her svarer hun: *For mig er det nok, at det bare handler om fællesskabet. Det der er fedt ved en kirke er, at man ikke behøver at sige Gud hele tiden, fordi der er tegneserier på væggene, der afspejler, hvor vi er henne* (Bilag 3, ll 407-409). De religiøse motiver, ikoner og undertoner, dvs. den sacred setting er nok i sig selv, når man befinder sig i Guds eget hus.

Mette specificerer i interviewet, at kirken har et stort ansvar vedrørende relationer, mennesker imellem. Hun forklarer: *Kirken er sat i verden for på en eller anden måde at organisere, at vi passer på dem, som ikke kan passe på sig selv* (Bilag 3, ll 443-445). Dem der ikke kan passe på sig selv kan komme i mange former, som det sås ved socialrådgiver praksissen i afsnit

7.4.2. Kristkirken organiserer ligeledes dette relationelle aspekt, uden noget eksplicit religiøst præg, ved dens samarbejde med U-kirken (Ungdomskirken) på Vesterbro: *Grunden til at vi har U-kirken, er jo for at række ud til alle de unge, der ikke har noget særligt religiøst forhold. Så tilbyder man dem et sted* (Bilag 3, ll 435-436). Flere unge mennesker har ifølge Mette ikke noget religiøst forhold. Det handler om at lære dem, at de tilhører en fælles kultur og tro. De tilbydes via U-Kirken et sted, der kan virke som et asyl for Rosas begreb "accelerationssamfundet". Unge rammes f.eks. af denne tendens, ved det stadigt stigende forventningspres og deres evige jagt efter den 'rigtige' præstation. Her påtager Kristkirken og U-kirken sig et socialt ansvar, ved at tilbyde en form for deceleration, dvs. et pusterum for de unge, væk fra samfundets hastige udvikling, i kirken som lokation.

7.5.3 Religiøst fællesskab sammenlignet med andre sociale foreningsliv

I interviewet belyser Mette, hvad hun mener, det religiøse fællesskab kan, sammenlignet med andre sociale foreningsliv, såsom en boldklub, badminton klub, strikkeklub osv. der ikke har noget med religion at gøre. Her siger hun:

"I kirken er vi ikke fælles om, hvad vi er gode til. I kirken er det, det liv vi er fælles om, og anvist på og ikke altid er lige gode til. Det fællesskab vi tilbyder hinanden i kirken, er jo ikke de vellykkedes paradys" (Bilag 3, ll 789-791).

Det religiøse fællesskab adskiller sig ifølge Mette fra andre sociale foreningsliv, i det man ikke samles omkring en færdighed, man nødvendigvis er god til eller ønsker at blive god til. I en fodboldklub samles folk, der kan spille fodbold eller som gerne vil lære at spille fodbold. Det samme gør sig gældende med en badminton klub eller en strikkeklub. Her er det sociale samlingspunkt en fælles egenskab til at gøre noget eller et ønske om at blive bedre til noget. Det sociale fællesskab i klubben vil omhandle det den beskæftiger sig med, og det er formentligt også det meget af samtalerne medlemmerne imellem, vil omhandle. Her adskiller det religiøse fællesskab sig, fra andre sociale fællesskabs foreninger, idet man samler sig om sin tro. Mette tydeliggøre dette ved:

"Det fællesskab der er i kirken indebærer jo både sådan en som mig, der ikke kan trække vejret og er lidt gammel, og Aja der danser til musikken, fordi hun er vant til at være en stjerne, ligemeget hvor hun er, fordi hun kun er tre år. Hun ville jo heller

ikke være med i den boldklub. Det ville være mødrene eller fædrene der spillede og ikke hende" (Bilag 3, ll 784-788).

Det religiøse fællesskab er derved, ifølge Mette, mere inkluderende. Der er en større alsidighed i dets medlemmer. Det kan indbefatte alle aldersgrupper lige fra små børn til ældre mennesker, der er gået på pension. Det ville eksempelvis ikke være tilfældet i en boldklub. I det religiøse fællesskab er alle ifølge Mette velkomne, uanset deres alder, baggrund, fysiske og psykiske færdigheder, fritidsinteresser osv.

7.5.4 Objekter i det religiøse fællesskab?

Projektet havde på forhånd, ud for Hartmut Rosas diagonale resonans-akse en hypotese om, at Kristkirkens religiøse genstande potentielt kunne facilitere fællesskabet i religionen ved at fungere som et samlepunkt i kirken for kirkegængerne.

Mette fortæller dog i interviewet, at de religiøse genstande i Kristkirken såsom korset, talerstolen, alteret, nadveren korset osv. ikke spiller nogen betydningsfuld rolle i at facilitere det religiøse fællesskab: *Nej det er det ikke. Det er katolikerne, der har det sådan. Katolikerne og også de ortodokse skal hen og kysse deres ikoner [...] Der er vi ikke helt lige så hysteriske i den danske folkekirke* (Bilag 3, ll 578-580). Ifølge Mette har de traditionelle kristne objekter dermed ikke nogen betydning for det religiøse fællesskab. Hun kommer dog i den sammenhæng med et alternativt eksempel på en genstand, som i Kristkirken har betydet noget for fællesskabet:

”Hvis der endelig er noget, som vi samler os om, så er det vores døbefont, fordi den er tilbage fra vikingetiden.[...] Når jeg så siger, at det er en gammel vikingefont, der er døbt vikinger i, så giver det den et lidt andet skær. Det er også en måde at sige, at tro er en fortælling om en lang historie bag ud og en samhørighed” (Bilag 3, ll 568-573).

Objekter kan, ud fra citatet foroven, spille en vis rolle i at facilitere det religiøse fællesskab. Det viser sig dog, at det ikke er alle religiøse objekter, der kan dette, i og med de traditionelle genstande som talerstolen, alteret, nadveren og korset ikke er opfylder dette i Kristkirken ifølge Mette. Der skal noget mere til. I det her tilfælde med døbefonten, skal der noget lokalhistorie til for at skabe en samhørighed kirkegængerne imellem.

7.5.5 Ensomhed

I interviewet berør Mette Gramstrup det problematiske emne ensomhed. Hun fortæller, at det er et svært problem at løse, fordi der ikke er nogen direkte kur. Hun kan ikke gøre andet end at tale med dem, der lider af ensomhed, selvom det er svært. Mette tydeliggør ligeledes, at hun bl.a. råder dem til at gøre rent i hjemmet, for: *Man kan ikke rydde op inden i sig selv, hvis det er et stort rod ude omkring en* (Bilag 3, II 634-635). Citatet rummer Hartmut Rosas diagonale resonans-akse. Den diagonale resonans-akse omhandler et meningsfuldt forhold til f.eks. livløse ting. Hvis ens hjem er en svinesti uden lige, og der ingen mening er i alt rodet, kan der argumenteres for, at det kan være svært at opnå nogen form for diagonal resonans. Derfor vil en oprydning af det konkrete nærliggende fysiske rum være ligefor. Mette opsætter altså gennem samtaler nogle små delmål, i et forsøg på at hjælpe personer ud af ensomhed. Derudover nævner hun i samme ombæring nogle af de aktiviteter Kristkirken tilbyder som kan afhjælpe ensomheden, i kraft af den kirkelige instans' relationelle karakter, som f.eks. når Bo Schiøler & Skavankerne kommer og spiller: *(...) så kommer der en masse gamle mennesker og hører, og så får de lidt vin. Her har de muligheden for at skabe nye relationer* (Bilag 3, II 641-643).

Dermed berøres en anden af Rosas resonans-akser, den horisontale resonans. Den horisontale resonans opnås gennem meningsfulde relationer til andre mennesker, relationer som kirken gennem dets organisering af fællesskabsaktiviteter er medskabere til. Bo Schiøler & Skavankerne tiltrækker "en masse gamle mennesker" og ved potentielt at skabe nye relationer, er kirken en kilde til den horisontale resonans, den danner base for aktiviteterne, og har en facilitatorrolle i det relationelle arbejde.

Der kan argumenteres for, at ved ensomhed er subjektets relation til verden intetsteds at finde, de kan føle sig fremmedgjorte. I Rosas definition kaldes dette alienation. De ensommes interageren med verden, er en monolog, der er intet som taler tilbage til dem. De lever et liv uden genklang. De ensomme har et relationsløst forhold. Religion kan være en måde at komme i kontakt med verden på. Sjælesorgssamtalerne med Mette, hvor hun inddrager eksistentiale perspektiver, kan være med til at afhjælpe ensomheden samt være en kilde til et bedre liv, et liv i resonans, for som hun oplever det, så findes der: *Folk der er så ensomme, så de faktisk er ved at vælge livet fra* (Bilag 3, I. 623).

8.0 Diskussion

I det kommende afsnit vil der med udgangspunkt i vores analyseresultater, blive diskuteret religions relevans i et mindre religiøst land som Danmark, hvorvidt det kirkelige fællesskab behøver at have et religiøst præg i dets aktiviteter, og hvad det religiøse fællesskab kan sammenlignet med andre sociale foreningsliv. Derudover vil diskussionsafsnittet komme ind på, hvor inkludrende det religiøse fællesskab er og til sidst berøres de sundhedsfremmende initiativer Kristkirken står for..

8.1 Religions relevans i Danmark

Som det fremgår ud fra opgavens problemfelt og state of the art afsnit, er der delte meninger om, hvorvidt religion er nødvendigt i et moderne sekulært samfund som Danmark. Her findes der argumenter både for og imod. På den ene side mener religionssociologen Phil Zuckerman, at Danmark er et af de mindst religiøse lande i verden. Det bliver yderligere understreget gennem andre undersøgelser, som er kommet frem til lignende resultater. Én undersøgelse kom eksempelvis frem til, at 81% af danskerne ikke anser religion som værende en vigtig del af deres hverdag (Jf. afsnit 2.0). Herudfra kan der argumenteres for, at religion hverken er relevant eller nødvendigt i det danske samfund, da det virker som om, både samfundet og dets borgerne fungerer udmærket uden en aktiv inddragelse af religion.

På den anden side finder vi præsten Mette Gramstrup, som er uenig i denne påstand. Hun mener, at religion stadig er vigtigt og nødvendigt i Danmark: *Måske er det endda endnu mere nødvendigt i dag, end det var for 100 år siden* (Bilag 3, l. 768). Som det blev fremlagt i analyseafsnittet 7.3 vedr. det eksistentielle og 7.5 omkring fællesskabet, kan religion ud fra Mettes personlige erfaringer være med til at opfylde individers eksistentielle behov og bidrage til at skabe social trivsel medlemmerne imellem. To ting, som ifølge Mette, er vigtige for at have et godt liv.

Man kan argumentere for, at Mettes forståelse af religionen har visse fællestræk med Émilie Durkheims tilgang til religion. Det kommer til udtryk i to af Durkheims og Alberts fire funktioner ved religion kaldet sammenhængskraft og eufori. Funktionen sammenhængskraft indebærer, at der igennem religionens sacred aktiviteter skabes en fælles samhørighed imellem deltagerne. Det er ligeledes det, Mette har erfaret gennem hendes personlige oplevelser som præst (Jf. afsnit 7.5). Den anden relevante funktion ved religion kaldes eufori. Den omhandler, at religiøsitet kan være en kraft, der modvirke sensationen af rastløshed og

skaber mening og værdi i tilværelsen (Jf. afsnit 5.3.2). Det er med andre ord, det Mette mener, når hun siger, at hun har oplevet, at religion kan opfylde individers eksistentielle behov.

Som det fremgår i det teoretiske afsnit 5.4, har den tyske sociolog Hartmut Rosa ligeledes en holdning til, hvorfor religionen er relevant. Det kommer til udtryk gennem to af hans tre opstillede resonans-akser, som har flere ligheder til Durkheim og Alberts to religions funktioner sammenhængskraft og eufori. Derudover kan der argumenteres for, at Rosa på flere punkter er enig med Mettes udtalelser omkring religions relevans og 'det gode liv'. Ifølge Rosa vil det 'det gode liv' været et liv som er rigt på resonans oplevelser, og som har stabile resonans-akser (Jf. afsnit 5.4.2). En af disse akser er den vertikale resonans-akse, som indebærer det eksistentielle. Her påpeger Rosa selv religion som værende relevant. Det kan ifølge ham være et af de steder, mennesker søger efter og kan få eksistentielle svar. Derved støtter han op om Mettes påstand omkring religion og eksistentialitet, samt Durkheim og Alberts eufori funktion.

Den anden akse er den horisontale resonans-akse, som omhandler individers sociale forhold til hinanden. Her nævner Rosa ikke selv religion som et eksempel, men ud fra Mettes personlige erfaringer som præst, er det tydeligt, at det religiøse fællesskab kan skabe horisontale resonans oplevelser medlemmerne imellem (Jf. afsnit 7.5.1). Rosa støtter med den horisontale resonans-akse op om Mettes erfaringer om, at det religiøse fællesskab kan skabe social trivsel og understøtter ligeledes Durkheim og Alberts funktion sammenhængskraft.

8.2 Erstatningsmidler for religion

Til trods for Mette Gramstrups personlige erfaringer med religion, Durkheim og Alberts to religions funktioner, samt Rosas to resonans-akser, som alle argumenterer for relevansen af religion og dens potentielle positive effekter, så er det besynderligt, hvorfor religion ikke er mere udbredt i Danmark (Jf. afsnit 2.0). Det kan diskuteres, hvorfor det egentligt er tilfældet. En årsag til dette kunne være, at Danmark og dets borgerer, har fundet erstatningsmidler, der kan give de samme positive effekter som religion. Gennem projektets analyse af Mettes udtalelser omkring religion, kom vi frem til, at det i Kristkirken kan være med til at opfylde individers eksistentielle behov og bidrage til at skabe social trivsel medlemmerne imellem. Man kan dog argumentere for, at disse positive effekter muligvis også kan findes andre steder

uden for religionens grænser. Med henblik på det eksistentielle tydeliggør Damiano et al. (2019) eksempelvis, at folk er begyndt at finde eksistentiel mening uden for religionen. I stedet finder de det gennem spiritualitet (Jf. afsnit 5.1.2). Rosa tydeliggør ligeledes i forbindelse med sin vertikale resonans-akse, at den eksistentielle mening ikke nødvendigvis skal findes gennem religion. Religion er blot én ud af flere muligheder (Jf. afsnit 5.4.3). Ud fra dette kan der argumenteres for, at den danske befolkning muligvis har fundet andre alternativer til at finde eksistentiel mening med tilværelsen, der ikke har noget med religion at gøre. Det kan være en forklaring på, hvorfor en stor del af de danske borgere generelt ikke anser religion som værende en vigtig del af deres hverdag, og hvorfor undersøgelser viser, at Danmark er et af de minds religiøse lande i verden.

Det samme gør sig gældende med religionens indflydelse på sociale trivsel. På den ene side kan der argumenteres for, at individer sagtens kan finde sociale fællesskaber uden for religionen. Den sociale trivsel behøver her ikke nødvendigvis at komme gennem religion. Det kan f.eks. også komme gennem en boldklub, en strikkeklub osv. Mette tydeliggøre eksempelvis, at hendes søn spiller bordtennis og er rigtig glad for det: *Jeg ved min søn spiller bordtennis og får virkelig fest og ballade ud af det* (Bilag 3, ll 783-784).

Der kan argumenteres for, at dette indeholder flere fællestræk med Rosas horisontale resonans-akse, hvor det sociale aspekt handler om at forme meningsfulde relationer til andre mennesker (Jf. afsnit 5.4.3). For ham behøver det ikke nødvendigvis at foregå gennem religion. Det kan ligeså godt ske gennem andre sociale foreningsliv. Herudfra kan der altså argumenteres for, at det religiøse fællesskab og dens positive effekter på individers sociale trivsel, potentielt kan erstattes af andre fællesskabstyper, hvilket igen kan forklare, hvorfor Danmark ikke er et mere religiøst land.

På den anden side mener præsten Mette Gramstrup dog stadig, at det religiøse fællesskab kan noget som andre sociale fællesskaber ikke kan. Hun mener ikke, at andre sociale foreningsliv kan erstatte det religiøse fællesskab fuldstændig. Det skyldes, at det religiøse fællesskab ifølge Mette er mere inkluderende og omfattende end dets alternativer. Hun mener, at der er en større alsidighed i dets medlemmer, sammenlignet med andre sociale foreningsliv, i det man samler sig om sin tro, frem for f.eks. en fritidsinteresse man er god til såsom fodbold, badminton, eller det at strikke (Jf. afsnit 7.5.2).

Der kan argumenteres for, at Durkheim er enig med Mette om, at religion kan noget specielt, når det kommer til det sociale fællesskab. Ifølge hans religionsfunktion kaldet sammenhængskraft, så er det gennem religionens sacred aktiviteter, der skabes en fælles

samhørighed imellem deltagerne. I den forbindelse skal religion altså være involveret. Der kan argumenteres for at sammenhængskraften ikke ville fremtræde på samme måde i sociale fællesskaber uden for religionens grænser.

Der er dermed delte meninger om, hvorvidt religion er relevant i et mindre religiøst land som Danmark. I og med at mange danskere ikke anser religion som værende en vigtig del af deres hverdag, kan der argumenteres for at religion ikke har nogen vigtig rolle at spille og kan erstattes af andre ting. Mette Gramstrup mener dog, at religion stadig er relevant i Danmark, da den kan give individer eksistentielle svar og bidrage til at skabe social trivsel på en måde, som andre fællesskabstyper ikke kan.

8.3 Hvor inkluderende er det religiøse fællesskab?

Som det blev tydeliggjort i analyse afsnit 7.5 har den kristne tro et ideal om at omfavne alle. Troen skal være rummelig og fungere på tværs af køn, etnicitet og politiske tilhørsforhold. Den skal transcendere det verdslige og den kristne kirke skal dermed være en folkets kirke. Mette tydeliggør i interviewet dette ved at sige: *Vi skal velsigne dem der forbander os, og vi skal elske vores næste, uanset hvor stor en idiot hun er* (Bilag 3, ll 216-217).

Citatet taler ind i det kristne værdisæt, mere specifikt næstekærlighedsbegrebet. Citatet indeholder en kontrast, idet Mette senere i interviewet nævner eksemplet med "den skæggede dame". I analysen bliver der udlagt, at "den skæggede dame" udviser en socialt afvigende adfærd. Mette fortæller i interviewet, at hun har det: (...) *svært med sådan noget* (Bilag 3, l. 185), og at hun selv (Mette) skal: (...) *tage sig sammen* (Bilag 3, l. 194). Ud fra dette kan der argumenteres for, at der opstår en indre konflikt mellem Mette selv som privatperson og hendes erhverv som præst. De to sider synes at komme i karambolage. På den ene side skal Mette som præst efterleve de kristne krav om næstekærlighed og velkomme den "skæggede dame" ind i kirken. På den anden side har hun som almen samfundsborger svært ved dette. Mette har dog selv den fornødne selvindsigt til at vide, at der eksisterer en uoverensstemmelse. Ved hændelsen sker ikke andet end, at det bliver bemærket. Mette agerer ikke videre på sin indre konflikt og "den skæggede dame" bliver kun stille registreret, men der ligger i det en stille fordømmelse af "den skæggede dames" levevis.

Kirken skal være omdrejningspunktet for fællesskabet, som Mette siger: *Det der er vigtigt for mig, er netop, at det er et inkluderende fællesskab* (Bilag 3, l. 409). Denne påstand kan dog

diskuteres. Der kan argumenteres for, at kristendommen ikke så meget er et fællesskab, som det er et værdifællesskab. Det er kun inkluderende i form af dets fælles værdisæt. Afviges der for meget fra disse normer, kan det føre til fordømmelse. Man kan argumentere for, at det muligvis kan lede til en implicit eksklusion, hvis en person stiller sig uden for fællesskabets værdier. Derved kan det siges, at samfundets udvikling og generelle holdninger influerer, hvor inkluderende kirken som religiøst fællesskab er. Kirken skal eksempelvis fungere i gensidig relation med borgerne, og derfor bliver kirken nødt til at følge med samfundsudviklingen.

Folkekirken skal være i overensstemmelse med samfundets normer. Hvis denne overensstemmelse beror på et forkert kendskab til borgerne, er der grobund for konflikt. Det gør også, at folkekirken arbejder præget af en mere sociologisk natur, i det den skal vide, hvor folket står, før den skal vide, hvor den selv står. Det er dog svært, for hvis dens bekendelsesgrundlag, Biblen, de hellige skrifter og den kirkelige institution, er forældet i forhold til nutidens samfund, hvordan findes da et fælles synspunkt for samfund og kirken? Hvordan bygges der bro mellem det moderne liv og de gamle religiøse tekster?

Her kan der argumenteres for, at kirken har en svær rolle at udfylde. På den ene side er den forpligtet til at forkynde de religiøse værdier om at elske sin næste og på den anden side forpligtet til at forholde sig til de nutidige samfundets normer. Det kan være en forklaring på situationen med den "skæggede dame". Mette har et ben i hver lejr. Der opstår en dissonans, hvor samfundet devaluere "den skæggede dame" mens det kristne værdifællesskab vil inkludere hende.

8.4 Sundhedspædagogik og det åbne sundhedsbegreb i Kristkirken

Det følgende analyseafsnit vil ud fra Kristkirken forskellige initiativer forsøge at diskutere og argumentere for, hvordan kirken gør brug af sundhedspædagogik og det åbne sundhedsbegreb.

Ud fra interviewet med Mette Gramstrup og projektets efterfølgende analyse, kan der argumenteres for at sundhedspædagogikken og Wackerhausens åbne sundhedsbegreb fremtræder i flere af Kristkirkens initiativer. Det kan eksempelvis ses i afsnit 7.4.2 i analysen, hvor Mette som social aktør og Kristkirken som setting, især førhen, har gjort meget for eksempelvis at hjælpe enlige mødre med økonomiske midler, gratis advokat-og

psykologhjælp mv. Ud fra hendes forståelse af religionen, og den tilgang hun har til at hjælpe mennesker, kan der argumenteres for, at det åbne sundhedsbegreb kommer i spil her. Det åbne sundhedsbegreb handler (Jf. afsnit 6.2.3) om subjektets evne til at indfri egne mål. Det som er afgørende for subjektets evne til at indfri disse mål er relationsforholdet mellem målene, livsbetingelserne og deres subjektbundne handlefærdigheder. Her kan der argumenteres for, at de mennesker som kommer til Mette og Kristkirken for at få hjælp, har et mål om, at få det bedre med dem selv og evt. forbedre deres levevilkår.

Det ses f.eks. i analysen, hvor vi kom frem til, at Mette jævnligt har det, hun kalder sjælesorgssamtaler. Det er samtaler, der bl.a. giver individer mulighed for at spørge ind til, samt diskutere eksistentielle aspekter af livet (Jf. afsnit 7.3). Med henblik på ensomhed, forsøger Mette eksempelvis at indgå i en dialog med de borgerer (subjekter), der selv kommer til hende for at få hjælp. Gennem denne dialog hjælper hun dem med at sætte små delmål for at få det bedre. Det kan f.eks. være delmål, som at få ryddet op i hjemmet, da det ifølge Mette kan være med til at gøre, at der også bliver ryddet op i subjektets hoved. Når Mette indgår i disse dialoger, kan der argumenteres for, at hendes tilgang til at hjælpe mennesker, har visse fællestræk med den kritiske sundhedspædagogik og det åbne sundhedsbegreb. Det skyldes, at Mette gennem samtalerne har fokus på at styrke individernes egne handlekompetencer gennem deres aktive deltagelse i processen, når hun giver dem nogle ”hjemmeopgaver” for. Ved at inddrage individerne og give dem mindre opgaver, som de selv skal mestre/udføre, kan der argumenteres for, at hun hjælper dem med at forbedre deres egne handlekompetencer til at tage kontrol over deres livsstil. Netop den inddragelse og styrkelse af subjekternes aktive deltagelse er en af hovedformålene ved den kritiske sundhedspædagogik (Jf. afsnit 5.2.5).

Ligeledes kan der argumenteres for, at det åbne sundhedsbegreb og den sundhedspædagogiske tilgang kommer til udtryk i analyseafsnit 7.3 med et eksempel med mænd i 35-års alderen, hvor de principielt set har alt, men stadigvæk føler en vis tomhed. Her forsøger Mette gennem dialog at hjælpe disse mænd med at ændre perspektiv på livet, således at man ser livet ud fra en taknemmelighed frem for et materielt fokuseret perspektiv. Ud fra dette kan der argumenteres for, at Mette forsøger at inddrage subjekterne aktivt og give dem nogle nye handlekompetencer til at ændre deres livsstil, gennem dette perspektivskifte, hvilket igen taler ind i den kritiske sundhedspædagogik samt Wackerhausens åbne sundhedsbegreb.

Ud fra dette afsnit kan det siges, at Kristkirken igennem nogle af dens initiativer gør brug af den kritiske sundhedspædagogik og det åbne sundhedsbegreb, idet kirken ofte forsøger aktivt at inddrage individerne i en dialog, med henblik på at udvikle deres handlekompetencer, så de kan opnå deres personlige mål.

9.0 Konklusion

For at besvare den valgte problemformulering har dette projekt undersøgt, hvordan en kristen religiøs tilknytning kan påvirke individers sociale trivsel samt opfylde eksistentielle behov. Med henblik på at besvare dette, har opgaven inkorporeret teorier og begreber fra sociologerne Émile Durkheim og Hartmut Rosa samt relevant teori om sundhedsforståelser, settings begrebet og sundhedspædagogik. For at operationalisere den udvalgte teori har vi, ud fra et fænomenologisk afsæt, udført et semistruktureret interview med præsten Mette Gramstrup i Kristkirken på Vesterbro. Ud fra vores analyse og diskussion kom vi frem til, at Mette vægter det relationelle, fællesskabet og det eksistentielle som en vigtig del af troen og den måde, hvorpå hun praktiserer sin religion.

Projektet er kommet frem til, at kristendommen i Kristkirken kan være med til at opfylde individers eksistentielle behov. Det kan konkluderes ud fra analysen og diskussionen, hvori Durkheim og Alberts eufori funktion, og Rosas vertikale resonans-akse blev brugt til at undersøge dette. Derudover fandt projektet ud af, at de mennesker, der kommer til Kristkirken med eksistentielle behov, ofte søger svar omkring tematikker som mening med livet, identitetskriser, død og ensomhed. For at opfylde disse behov kom undersøgelsen frem til, at Mette i Kristkirken bl.a. har ”sjælesorgssamtaler”, hvor der indgås en dialog mellem hende selv og en borger. Samtalernes formål er at tale om den livssituation, og de eksistentielle spørgsmål eller dilemmaer, som borgerne står over for. Herigennem blev det tydeliggjort, at troen på Gud, dvs, forholdet til Gud kan være med til at afhjælpe sensationen af eksistentiel formålsløshed og være kilde til et liv i kontakt med verden, et liv i resonans.

Derudover kan det konkluderes ud fra opgavens analyse og diskussion, hvori Durkheims teori om conscience collective, samt Durkheim og Alberts funktion sammenhængskraft, og Rosas horisontale resonans-akse er blevet inddraget, at Kristkirkens sociale fællesskab kan medføre social trivsel mellem kirkegængerne. Opgaven har ligeledes udledt, hvad der gør det religiøse fællesskab anderledes og specielt sammenlignet med andre sociale foreningsliv. I den

sammenhæng kom projektet frem til, at kristendommen og dens tilhørende religiøse ritualer, i Kristkirken kan fungerer som en måde, at skabe og fastholde meningsfulde relationer til hinanden på. Undersøgelsen har også vist, at det kirkelige fællesskab ikke behøver at have et religiøst præg, så længe fællesskabet bliver prioriteret.

Projektet er ligeledes kommet frem til, at den måde hvorpå Kristkirken som setting har forandret sig, kan være med til at ændre folks forståelse af og holdning til kirken og troen.

Dette projekt har udelukkende arbejdet ud fra en enkelt præsts udtalelser omkring sine egne personlige erfaringer og oplevelser i én kirke. Derfor erkender vi, at undersøgelsens resultater ikke umiddelbart er generaliserbare. Havde man ønsket at opnå et mere generaliserbar resultat, kunne man undersøge flere kirker rundt om i landet og interviewe flere forskellige præster, for derved at belyse deres personlige oplevelser og erfaringer med religion. Ønskede man at undersøge projekts emne ud fra en anden vinkel, kunne man i videre forskning interviewe almene kirkegængere i stedet for en præst, for at kaste lys over deres oplevelser med kristendommen. Her kunne man til fordel benytte metoden fokusgruppeinterviews frem for enkelte semistruktureret interviews.

10 Litteraturliste

Andersen, H. M., & Holm, J. (2020). Community Health – Et alternativ til de nuværende individrettede sundhedsstrategier. In C. B. Lau, P. Tanggaard Andersen, & H. Myglegaard Andersen (Eds.), *Sundhedsfremme i kommuner og lokalsamfund: mellem forskning, planlægning og praksis* (pp. 1-16). Hans Reitzel.

Crabtree, S. (2010, August 31). *Religiosity Highest in World's Poorest Nations*. Gallup News. Lokaliseret d. 9. Januar, 2023, fra: <https://news.gallup.com/poll/142727/Religiosity-Highest-World-Poorest-Nations.aspx#1>

Damiano, R. F., Peres, M. F. P., & Sena, M. A. B. (2019). Conceptualizing Spirituality and Religiousness. In G. Luchetti, M. F. P. Peres, & R. F. Damiano (Eds.), *Spirituality, Religiousness and Health*. Springer International Publishing.

Danmark er verdens mindst religiøse land. (2010, September 24). Jyllands-Posten. Lokaliseret d. 9. January, 2023, fra: <https://jyllands-posten.dk/indland/article4380436.ece>

Det Danske Sprog-og Litteraturselskab. (n.d.). *religion* — *Den Danske Ordbog*. Ordnet. Lokaliseret d. 26. December, 2022, fra: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=religion>

Dooris, M.: Sundhedsfremmende settings: Teori, politik og praksis, i: Carlsson M., Simovska V. & Jensen B.B. (red.) Sundhedspædagogik og sundhedsfremme. Teori, forskning og praksis. 2009, Aarhus Universitetsforlag.

Elwell, F. W. (2013). *Durkheim on Religion*. faculty.rsu.edu. Lokaliseret d. 22. November, 2022, fra: <http://www.faculty.rsu.edu/users/f/felwell/www/Theorists/Essays/Durkheim2.htm>

Folkekirken. (2022). *Folkekirkens medlemmer*. Folkekirken.dk. Lokaliseret d. 9. December, 2022, fra: <https://www.folkekirken.dk/om-folkekirken/folkekirken-i-tal/medlemmer>

Gundelach, P. (2009). Sekulariseringens mange ansigter. *Dansk Sociologi*, (1), 26-43. Lokaliseret d. 20. November, 2022, fra: https://www.researchgate.net/publication/322463750_Sekulariseringens_mange_ansigter

Hvidt, N. C., & Hvidt, E. A. A. (2019). Religiousness, Spirituality and Health in Secular Society: Need for Spiritual Care in Health Care? In Springer (Ed.), *Spirituality, Religiousness and Health : fra: research to clinical practice* (1st ed., Vol. 4, p. 261). Springer. 3-030-

21221-6 (eBook) Lokaliseret d. 8. December, 2022, fra: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-21221-6>

Hvidt, N. C., Assing Hvidt, E., & la Cour, P. (2022). Meanings of “the existential” in a Secular Country: A Survey Study. *Journal of Religion and Health*, 61(4), 3276–3301.

Jacobsen, B. A. (2012, December 13). *100 år med 'Det religiøse livs elementære former'*. Videnskab.dk. Lokaliseret d. 5. Januar, 2023, fra: <https://videnskab.dk/forskerzonen/kultur-samfund/100-aar-med-det-religioese-livs-elementaere-former>

Johnson, B. R., Tompkins, R. B., & Webb, D. (2012). *Effects of Religious Practice on Health*. Marripedia. Lokaliseret d. 17. November, 2022, fra: https://marripedia.org/effects_of_religious_practice_on_health

Juul Kristensen, C. & Hussain, M. A. (2016). *Metoder i samfundsvidenskaberne*. (1. udgave.). Samfundslitteratur.

Klausen, S. H., Christiansen, R., & Engelsen, S. (2022). Health, Disease, and Well-Being. In E. D. Nucci, J.-Y. Lee, & I. A. Wagner (Eds.), *The Rowman & Littlefield Handbook of Bioethics* (pp. 16-26). Rowman & Littlefield.

Komiteen for Sundhedsoplysning. (1988, Januar). Ottawa Charter - Om Sundhedsfremme - Ottawa Charter For Health Promotion.

Lijster, Celikates, R., & Rosa, H. (2019). Beyond the Echo-chamber: An Interview with Hartmut Rosa on Resonance and Alienation. *Krisis (Amsterdam, Netherland : 2000)*, 39(1), 64–78.

López-Deflory, Perron, A., & Miró-Bonet, M. (2022). Social acceleration, alienation, and resonance: Hartmut Rosa’s writings applied to nursing. *Nursing Inquiry*

Mikkonen, J., & Raphael, D. (2010). *The canadian facts*. Toronto: York University School of Health Policy and Management.

Nielsen, L. D., & Pedersen, K. B. (2001). *Kvalitative metoder- fra metateori til markarbejde*. Roskilde Universitets forlag.

Pedersen, J. B. (2013, July 29). *Forsker: Danmark er verdens mindst religiøse land*. Århus Stiftstidende. Lokaliseret d. 5. Januar, 2023, fra: <https://stiften.dk/artikel/forsker-danmark-er-verdens-mindst-religi%C3%B8se-land>

Pedersen, S. R. (2019, October 5). *Danmark er ikke noget sekulariseret land*. Kristeligt Dagblad. Lokaliseret d. 14. December, 2022, fra: <https://www.kristeligt-dagblad.dk/ide-tanke/danmark-er-ikke-noget-sekulariseret-land>

Peyre, H. M. (2022, September 21). *Emile Durkheim / Biography, Theory, Anomie, & Facts*. Encyclopedia Britannica. Lokaliseret d. 11. November, 2022, fra: <https://www.britannica.com/biography/Emile-Durkheim>

Priya, R. (2022). *The Durkheim's Sociology of Religion and Its Function*. Your Article Library. Lokaliseret d. 24. November, 2022, fra: <https://www.yourarticlelibrary.com/sociology/the-durkheims-sociology-of-religion-and-its-function/43749>

Reeves, S., Kuper, A., & Hodges, B. (2008). *Qualitative Research: Qualitative Research Methodologies: Ethnography*. BMJ: British Medical Journal, 33

Ritzau. (2018, December 22). *Måling: Danmark er det næstmindst religiøse land i Europa*. Berlingske. Lokaliseret d. 7. Januar, 2023, fra: <https://www.berlingske.dk/danmark/maaling-danmark-er-det-naestmindst-religioese-land-i-europa>

Rosa, Hartmut. 2019. *Resonance: A Sociology of Our Relationship to the World*. Cambridge and Medford: Polity Press.

Rosa, H. (2018, July 9). *The Idea of Resonance as a Sociological Concept*. Global Dialogue. Lokaliseret d. 12. November, 2022, fra: <https://globaldialogue.isa-sociology.org/articles/the-idea-of-resonance-as-a-sociological-concept>

Rosa, H. (2015): *Social acceleration - A new theory of modernity*. New York: Columbia University Press.

Ryan, M. (2005). *Encyclopedia of Social Theory*. SAGE Publications, Inc

Sekulær — Den Danske Ordbog. (n.d.). Ordnet. Lokaliseret d. 14. December, 2022, fra: <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=sekul%C3%A6r>

Simovska, V. & Jensen J.M (2012). Sundhedspædagogik og sundhedsfremme: Principper og sammenhænge. I Simovska, V. & Jensen j.M. Sundhedspædagogik i sundhedsfremme, Gads Forlag

Wackerhausen, S. (2005). Et åbent sundhedsbegreb - mellem fundamentalisme og relativisme. In U. J. Jensen & P. F. Andersen (Eds.), *Sundhedsbegreber - filosofi og praksis*. Philosophia.

Yasmin, L. (2013). Modernitet og sekularisme i krise. *udenrigs*, (2), 20-34.

Zahavi, D. (2003). *Fænomenologi*. samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.

Žalec. (2021). Rosa's Theory of Resonance: Its Importance for (the Science of) Religion and Hope. *Religions* (Basel, Switzerland), 12, (10), 797.